

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 29 (4984) 27 ліпеня 2018 г.

ISSN 0024-4686

16+

*Кніжныя вандроўкі
ў лета
стар. 7*

*Першыя радкі
мэтра
стар. 10*

*Праваднік па
айчыннай скульптуры
стар. 12*

Госці вішнёвай сталіцы

На іншых паглядзець ды сябе паказаць, паўдзельнічаць у выстаўках, конкурсах, спаборніцтвах — Глыбокае наведалі ўмельцы-рамеснікі, музыкі, майстры, акцёры, спартсмены з Беларусі, Украіны, Грузіі, Латвіі, Польшчы, Расіі...

Захаваць традыцыйныя народныя рамёствы — справа няпростая. Абмен досведам і творчай энергіяй — абавязковы! Для гэтага і ладзіцца штогод свята «Вішнёвы фестываль», папулярнасць якога ўсё больш пашыраецца, за межамі краіны — таксама. Гэтымі днямі Глыбоччына ўжо шосты раз прымала гасцей з далёкага і блізкага замежжа. Апрача разнастайных забаў, ладзіліся навукова-практычныя і прэс-канферэнцыя, бізнес-форум і прэзентацыі, у якіх бралі ўдзел бізнесмены ды навукоўцы.

Уражанняў і пазітыву хапіла кожнаму, хто наведваў «горад-сад».

Фота БєзТА.

«Буквару» — 400 гадоў!

24 ліпеня 1618 года выйшла першая ў свеце кніга, якая называлася «Буквар». Што важна, да яе з'яўлення мелі дачыненне нашы продкі.

Гэта быў «Буквар славянскай мовы», які склалі манахі і выкладчыкі Віленскага праваслаўнага манастыра Святога Духа, а надрукаваны ён у мястэчку Еўе пад Вільняй, адным з самых старадаўніх і ўплывовых беларускіх выдавецтваў у Вялікім Княстве Літоўскім. Яно выпускала нямала кніг на царкоўнаславянскай, старабеларускай і польскай мовах.

У свеце захаваліся толькі два асобнікі першага «Буквара». Адзін з іх, на жаль, няпоўны, знаходзіцца ў Даніі, у Каралеўскай бібліятэцы. А другі (поўны) экзэмпляр — у Вялікабрытаніі, у Бібліятэцы Мідл Тэмпл, якая размяшчаецца ў гістарычным раёне Лондана, дзе некалі мелі сваю рэзідэнцыю знакамітыя рыцары-тампліеры.

Фота з сайта nbb.by

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 8029

Працяг на стар. 2 ▶

Акіэнты тыдня:

краіна

Вакол падзеі. Фонд «Дырэкцыя ІІ Еўрапейскіх гульніў 2019 года» аб'явіў пра запуск інфармацыйнага праекта «Зорныя паслы ІІ Еўрапейскіх гульніў», які мае на мэце папулярызацыю і фарміраванне становага іміджу ІІ Еўрапейскіх гульніў у Беларусі і за яе межамі, прыцягненне грамадскай увагі і цікавасці. У лік зорных паслоў увайдучь вядомыя асобы са свету спорту, мастацтва і культуры не толькі Беларусі, але і замежных краін. Першым уладальнікам ганаровага тытулу стала чатырохразова алімпійская чэмпіёнка Герой Беларусі Дар'я Домрачава. Услед за славамі спартсменкай сертыфікаты зорных паслоў ІІ Еўрапейскіх гульніў атрымаюць вядомыя цыркавыя артысты браты Запашныя.

Роля пісьменніка. У рэгіёнах Расіі пройдуць творчыя вечары беларускіх пісьменнікаў, паведаміў кіраўнік апарату Грамадскай палаты Саюзнай дзяржавы Аляксандр Альшэўскі. Запланаваны некалькі творчых вечароў у Маскве, Ніжнім Ноўгарадзе, Чабаксары, Казані, Уладзівастоку. «Беларускія літаратары вельмі хочуць быць на пляцоўках нашых дзяржаўных органаў. Іх запрашаюць у Дзярждуму, Савет Федэрацыі, да ветэранаў, афіцэраў», — дадаў Аляксандр Альшэўскі. Беларускія літаратары пачалі выступаць і на расійскім тэлебачанні.

Супрацоўніцтва. Гродзенская вобласць і Польшча актывізуюць супрацоўніцтва ў сферах лагістыкі, турызму і культуры. Пра гэта стала вядома падчас сустрэчы старшыні Гродзенскага аблвыканкама Уладзіміра Краўцова з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Польшчы ў Беларусі Артурам Міхальскім. Цяпер актыўна рэалізуюцца сумесныя праекты ў праграме трансгранічнага супрацоўніцтва «Польшча — Беларусь — Украіна». У цэнтры Гродна правядуць рэстаўрацыю старадаўняга будынка. Больш актыўна мяркуецца выкарыстоўваць сумесны турыстычны патэнцыял Аўгустоўскага канала, які праходзіць па тэрыторыі дзвюх краін і прываблівае шмат турыстаў.

Свята. Брэст 27—29 ліпеня святкуе 999-годдзе, паведамліў у Брэсткім гарвыканкаме. Свой дзень нараджэння горад будзе адзначаць на працягу некалькіх дзён, больш як на дзесяці пляцоўках. Асноўныя мерапрыемствы запланаваны на 28 ліпеня. У гэты дзень у 1944 годзе абласны цэнтр быў вызвалены ад фашысцкіх захопнікаў. Прадстаўнікі мясцовых органаў улады, дыпламатычных місій, грамадскасць ушануюць памяць абаронцаў, усклаўшы кветкі да помніка «Вызваленне» на плошчы Свабоды. Акрамя традыцыйнай праграмы, жыхароў і гасцей абласнога цэнтра чакаюць і новаўвядзенні. У прыватнасці, разынкай Дня горада абядае стаць канцэрт папулярнай класічнай музыкі «Вячэрняя сімфонія», які адбудзецца на плошчы Леніна заўтра.

Традыцыі. У Мсціславе 4—5 жніўня пройдуць свята сярэднявечнай культуры «Рыцарскі фест», паведамліў у райвыканкаме. Чакаецца каля 40 рыцарскіх аб'яднанняў. Баі і паказальныя выступленні разгорнуцца на рыстальшчых Замкавай гары. Адметнай асаблівасцю выступаўкі з фондаў мясцовага гісторыка-археалагічнага музея «Скарбы Мсціслаўскай зямлі» стане сапраўдны залаты дукат (або галандскі гульдэн), знойдзены ў 1990 годзе Алегам Трусовым каля кармеліцкага касцёла. Можна будзе ўбачыць і іншыя рарытэты з нумізматычнай калекцыі. Падчас экскурсіі «У віхуры стагоддзяў» прапануюць наведаць унікальны раскоп старажытнага гарадзішча на Замкавай гары.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Да родных ніў з любоўю шчырай...

Творцы Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна з работнікамі Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. С. Пушкіна г. Брэста пад знакам рэспубліканскай акцыі «Лета з добрай кнігай» і ў межах Года малой радзімы зладзілі ў кніжнай краме сустрэчу з чытачамі, падлегкамі з працоўнага лагера.

Старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Таццяна Дземідовіч распавяла, што ў кнігах пісьменнікаў-беларасейцаў па-мастацку адлюстравана жывіцца роднага краю, яго духоўнае і культурнае развіццё, самабытнасць Палесся,

расказваецца пра лёсы людзей, якія тут нарадзіліся, жылі і працавалі, а таксама пра сучаснікаў. «На творчасці літаратура-сучаснікаў нашы наступнікі будуць мацаваць сваю духоўнасць, пераймаць патрыятызм і любоў да Бацькаўшчыны», — упэўнена кіраўнік абласной суполкі.

Гэтую думку падтрымалі брэсцкія пісьменніцы Ірына Морых і Таццяна Шульга, паэтка з Бярозы Алёна Папко.

Цікавым атрымалася выступленне доктара эканамічных навук, члена-карэспандэнта НАН Беларусі Аляксея Скакуна. «Трэба жыць і рупіцца так, як

жылі і шчыравалі на зямлі нашыя мудрыя, працавітыя продкі. Бо развіццё і росквіт краіны, яе багацце залежыць толькі ад нашай працавітасці, сумленнасці і адданасці Радзіме», — упэўнены ён.

Запомніліся і словы Аляксандра Валковіча — празаіка, эсэіста, публіцыста, заснавальніка і рэдактара раённага краязнаўчага альманаха «Астрамечаўскі рукапіс», які разважаў пра сілу духа, што дае чалавеку яго радзіма, і пра родную зямлю, што натхняе і жывіць душу.

Надзея ПАРЧУК

СЯБРОЎСКАЯ ДЫПЛАМАТЫЯ

У Мінску адбылося адкрыццё выстаўкі эстонскага фатографа Андрэса Адамсана

Беларусь і Эстонія больш як чвэрць стагоддзя развіваюць дыпламатычныя стасункі. За гэты час ладзіліся самыя розныя мерапрыемствы, асновай для многіх з якіх стала культура абедзвюх краін. Сёлета 100 гадоў з моманту стварэння Эстонскай Рэспублікі. 3 гэтай нагоды ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылося адкрыццё выставачнага фотапраекта «100 дамоў у Пярну» вядомага эстонскага фатографа і ілюстратара Андрэса Адамсана, які заклікае беларускіх глядачоў паглыбіцца ў культуру і быт аднаго з самых каларытных гарадоў Эстоніі, дзе і быў аб'яўлены маніфест незалежнасці гэтай рэспублікі.

Лічба «100» у назве выстаўкі абраная невпадкова. Праект «100 дамоў у Пярну» — гэта шэраг аўтарскіх фотаздымкаў, якія расказваюць пра жыццё ў эстонскім горадзе праз 100 гадоў пасля абвешчэння незалежнасці. Здымкі майстар ствараў з сакавіка па верасень 2017 года. Як заўважылі арганізатары, прадстаўленыя фатаграфіі будуць цікавым гістарычным дакументам і праз 100 наступных гадоў.

— Калі я бачыў фатаграфіі дамоў мінулага, мне было цікава, як выглядалі людзі, што яны адзявалі, якая ў іх была мэбля і што стаяла ў іх на каміне... — расказвае аўтар праекта Андрэс Адамсан. — Кожная такая фатаграфія — гэта гісторыя, памяць, сродак не ўпасці ў забыццё. Лёгкасць, з якой сёння фатаграфіі можа рабіць кожны ўвогуле, абфарбоўваецца часам невялікай верагоднасцю захавання яе на дзесяцігоддзі і нават стагоддзі. На мой погляд, давяраць сёння можна толькі фотапаперы. Спадзяюся, што мае здымкі таксама будуць успрымацца як гісторыя.

Прадстаўленая серыя стала для мастака справай нават не прафесійнай, а чалавечай. Яму хацелася, каб кожны, хто ўбачыць фотаздымкі, зразумеў не проста пэўныя рысы культуры, а адчуў, наколькі незалежнасць паўплывала на кожнага чалавека, наколькі яна дапамагла стаць свабодным у думках і нават эмоцыях.

— На здымках бачым дамы, у якіх нам адчыняюць дзверы, бачым твары людзей, якія ўсміхаюцца. Хіба ўжо гэта нельга

назваць сяброўскай дыпламатыяй? — разважае куратар выстаўкі Юлія Крыўдзюк. — Мы бачым, як жыве горад, якія людзі і як будуць у ім побыт. Нам можа здацца, што ўсё гэта нека праставата. Але ўдумайцеся: эстонцы прапануюць прасякнуцца не пафасам і не гучнымі словамі, а дэталямі, з якіх і складаецца жыццё народа.

Дарэчы, Нацыянальны гістарычны музей таксама жадае паказаць эстонцам, як жыве і чым захапляецца беларускае грамадства. Хутка ў горадзе Пярну таксама будзе прадстаўлены праект, які дазволіць краіне-суседке паглыбіцца ўжо ў наш айчынны побыт.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

«Буквару» — 400 гадоў!

Выключная рэдкасць і вялікая каштоўнасць першага «Буквара» зрабілі яго амаль невядомым як для навукоўцаў, так і для шырокай грамадскасці. Амаль ні ў аднаго з беларускіх даследчыкаў раней не было магчымасці ўбачыць «Буквар» на свае вочы. На радзіме ні аднаго асобніка не захавалася: іх проста зачыталі да дзірач, як часта бывае з вучэбнымі выданнямі.

У 2015 годзе дзякуючы спрыянню брытанскіх беларусазнаўцаў, прафесараў Лонданскага ўніверсітэта ў мяне атрымалася наведаць Лондан і займаць доступ да гэтага надзвычай каштоўнага помніка. А сёння з'явілася магчымасць пазнаёміцца і з дацкім асобнікам.

Кніга, якую я меў за гонар не толькі патрымаць у руках, але і заняцца яе больш глыбокім даследаваннем, мае невялікі і зручны для выкарыстання памер — удвая меншы, чым сучасныя выданні «Буквара», — і налічвае крыху больш за 100 старонак. Структура выдання вызначалася характарам навучальнага працэсу ў той перыяд. Напачатку вучні вывучалі літары славянскага алфавіта («аз», «букі», «ведзі» і г.д.).

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Затым яны займаліся складаннем літар у простыя склады з дзвюх літар («букі» + «аз» = ба, «ведзі» + «аз» = ва) і трохлітарныя склады. Нарэшце пасля гэтага вучні спрабавалі будаваць са складоў цэлыя словы, а затым — сказы.

Для лепшага запамінання ў кнізе прыводзіцца славянскі алфавіт у звычайным і адваротным парадку, чаго не сустранеш у сучасных выданнях. Далей ідуць прыклады складоў з двух, трох, чатырох, пяці і больш літар, найпрасцейшыя словы царкоўнаславянскай мовы, пералік знакаў прыпынку і лічбаў у адпаведнасці са старажытнай кірылічнай традыцыяй, даюцца некаторыя правілы граматыкі.

Апрача адукацыйных задач «Буквар» быў прызначаны для патрэбаў выхавання, якое ў той час грунтавалася на хрысціянскай сістэме каштоўнасцей. Менавіта з гэтай мэтай у склад выдання ў якасці важных тэкстаў для чытання ўключаны шматлікія малітвы, рэлігійныя гімны, сімвал веры, Божыя заповеды, пропаведзі, пералік добрых якасцей чалавека і яго грахоў, а таксама шматлікія іншыя маральна-выхаваўчыя тэксты.

Знешняя аздоба выдання моцна нагадвае віленскія выданні Францыска Скарыны.

Нам сёння невядома, хто быў ініцыятарам і стваральнікам «Буквара». Найбольш верагоднымі аўтарамі ці складальнікамі кнігі з'яўляюцца вядомыя беларускія праваўладальнікі дзеячы Мялецый Смаргыцкі і Лівонцій Карповіч. Фінансавую падтрымку выданню аказаў князь Багдан Агінскі.

Такім чынам, нам ёсць чым ганарыцца: першы ў свеце «Буквар» прыдумалі нашы продкі. А сёння з «Буквара» пачынаецца дарога ў свет ведаў многіх дзетак не толькі ў Беларусі, але і ў многіх краінах свету, а назва «Буквар» увайшла ў сучасныя беларускую, рускую, украінскую, балгарскую, баснійскую мовы, а таксама ў абхазскую, аварскую, адыгейскую, айроцкую, алеутскую, балкарскую, гагаўзскую і многія іншыя мовы.

Сёлета мы маем унікальную магчымасць адсвяткаваць 400-годдзе «Буквара», беларускага «Буквара». Асноўныя мерапрыемствы да гэтага важнага юбілею пройдуць у канцы жніўня і пачатку верасня — да Дня ведаў і Дня беларускага пісьменства. Аднак забыцца пра сённяшняю дату было б зусім няправільна.

Алесь СУША, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, старшыня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

28 ліпеня — на свята кнігі «Бульвар, які чытае» ў межах святкавання Дня горада Брэста на пляцоўку каля цэнтральнай

гарадской бібліятэкі імя А. С. Пушкіна (14.00).

29 ліпеня — на свята вёскі Ладараж (Пінскі раён) у Дом фальклору з удзелам паэтэсы Надзеі Парчук (13.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

28 ліпеня — на свята двара «Сэрцу родны куточак» (да дня нараджэння пісьменніцы Ніны Кавалёвай) у г. Горкі на вул. Вакзальная, д.32 (16.00).

ПРЫСВЯЧЭННЕ МАРЫКСУ

У Славакію прывезлі творчую спадчыну заснавальніка беларускай сцэнаграфіі

Тэатральнага мастака, аднаго з заснавальнікаў беларускай сцэнаграфіі Аскара Марыкса без перабольшвання ведаюць і паважаюць ва ўсім свеце. Мастацтвазнаўцы і гісторыкі падкрэсліваюць, што біяграфія гэтай асобы настолькі шырокая і цікавая, што можна расказаць гадзінамі. У Беларусі вельмі шануюць памяць пра творцу і шмат робяць, каб яго спадчына не згубілася не толькі ў краіне, але і за яе межамі. На гэтым тыдні ў Браціславе, дзе сцэнографіа лічаць сваім земляком, адбылося адкрыццё выстаўкі «Аскар Марыкс — заснавальнік беларускай сцэнаграфіі», якую падрыхтавалі Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры і Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы.

Безумоўна, гэта вялікая культурная падзея для абедзвюх краін. Трэба адзначыць, што Беларусь і Славакія не дзеляць творцу «на часткі», а сумесна ганарацца і папулярызуюць творчасць майстра. Дарэчы, адкрыццё выстаўкі — гэта не першы і, як сцвярджаюць арганізатары, не апошні прыклад супрацоўніцтва культур абедзвюх краін.

Прадстаўленая экспазіцыя — даніна павагі майстру, яна ўжо экспанавалася ў 2012 годзе ў славацкім горадзе Банска-Быстрыца. Выстаўка адбылася пры дапамозе былога Пасла Славакіі ў Беларусі Мар'яна Серваткі, які глыбока зацікавіўся беларускай

культурай і сёння шмат робіць для яе папулярызацыі ў Славакіі. Экспанаванне выстаўкі ў Браціславе — яшчэ адзін доказ.

— Так адбылося, што дачка Аскара Марыкса перадала ў Беларусь усю спадчыну свайго бацькі, — расказвае дырэктар Музея тэатральнай і музычнай культуры, куратар выстаўкі Зінаіда Кучар. — У нашай калекцыі больш за дзвесце яго сцэнаграфічных твораў. Гэта эскізы касцюмаў і дэкарацый, асабістыя рэчы Аскара Пятровіча. Таму зрабіць гэту выстаўку мы змаглі так, каб цалкам прадставіць магчымасці і патэнцыял творцы.

Сцэнаграфія Аскара Марыкса не проста адметная — яна вызначаеца вобразнасцю, глыбокім веданнем эпохі, стыльвай і кампазіцыйнай асаблівасцю, вытанчанай выразнасцю. Разглядаючы творы майстра, адразу адчуваеш тэматку спектакля, акупаешся ў тэму дзеяння, пад якое ствараліся строі. Калі эскіз узяць у рукі, то можна ўбачыць, што мастак нават прапісаў імя акцёра, для якога загадзя прадумваў касцюм.

У Славакіі з задавальненнем згадзіліся арганізаваць выстаўку. Багатая спадчына Аскара Марыкса, якая засталася ў Беларусі, вельмі зацікаўлівае славацкіх глядачоў. Абедзве краіны дамовіліся арганізаваць яшчэ некалькі праектаў, прысвечаных творцу. Некаторыя з іх плануецца зрабіць у Беларусі.

Вікторыя АСКЕРА

Гісторыя ў асобах

Фільм пра жыццё Ігнація Дамейкі пакажуць у праекце «100 імёнаў Беларусі»

Студыя гістарычных фільмаў «Майстэрня Уладзіміра Бокуна» запрашае мінчан на прэм'еру новай кінастужкі праекта «100 імёнаў Беларусі». Фільм «Ігнацій Дамейка. Доўгае вяртанне» пакажуць 31 ліпеня ў 19.00 у кінатэатры Silver Screen, што ў гандлёвым цэнтры Dana Mall.

Вядома, гісторыю ствараюць асобы. І асоба Ігнація Дамейкі — падарожніка, навукоўцы, геолага, мінеролага, рэфарматара, мемуарыста — далёка не апошняя ў пантэоне вядомых беларусаў. Не толькі беларусаў: былы студэнт Віленскага ўніверсітэта і ўдзельнік паўстання 1830 года атрымаў званне Нацыянальнага героя Чылі, а адну з вуліц Сант'яга ўпрыгожвае яго помнік. Імя Ігнація Дамейкі захавалася для нашчадкаў у розных іпастасях: гэта і адкрыты ім мінерал дамейкіт, і малая планета (астэроід 2784 Дамейка), і названыя ў яго гонар горны хрыбет у Андах, горад у Чылі, а таксама некалькі раслін і нават выкапнёвыя слімак. Памятаюць даследчыка і на радзіме: у вёсцы Крупава Лідскага раёна ўсталяваны абеліск і створаны музей.

Увасобіць гісторыю гэтага неардынарнага чалавека на экране ўзяўшы рэжысёр-пастаноўшчык Аляксей Раковіч. Падзеі фільма ахопліваюць усе этапы жыцця персанажа, таму ролю Ігнація Дамейкі выконваюць адразу тры артысты: Уладзімір Кулажанка, Андрэй Аліферэнка (Ігнацій у сталасці) ды Іван Касцюкевіч (Ігнацій у дзяцінстве). Акрамя выканаўцаў ролі галоўнага героя, у фільме задзейнічаны Раман Падаляка, Аксана Чывялёва і Андрэй Саўчанка.

Праект «100 імёнаў Беларусі» распавядае беларусам пра іх выбітных суайчыннікаў, якія ў розныя часы ўпісалі важныя старонкі ў гісторыю нашай краіны. Распаचाў цыкл фільм, прысвечаны Якубу Наркевічу-Ёдку, — беларускаму фізіку, доктару медыцыны, члену-карэспандэнту Рускага геаграфічнага таварыства, які ў 1891 годзе першы ў свеце стварыў правобраз радыёпрыёмніка, але не запатэнтаваў сваё вынаходніцтва.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

ВАНДРОЎКА ПА НАТХНЕННІ РУШЧЫЦА

Што можа быць цікавей, чым у летні дзень выправіцца ў падарожжа па знакавых месцах роднай краіны? На мінулым тыдні мастак Алесь Квяткоўскі арганізаваў вандроўку ў вёску Вішнева Валожынскага раёна, у якой узялі ўдзел студэнты Архітэктурнага факультэта БНТУ, а ў якасці ганаровага госця паэт — Віктар Шніп.

Падчас турыстычнага маршруту спадар Алесь выконваў сваеасабліваю функцыю гіда — расказаў цікавыя факты пра месцы, якія творчая кампанія мінала на шляху да Вішнева. А яшчэ творца пазнаёміў удзельнікаў вандроўкі з уласнай кніжкай «Пленэрная практыка», якую збіраецца выдаць у хуткім часе.

— Такія вандроўкі — лепшы спосаб натхніцца багатай беларускай архітэктурай, — зазначыў падчас падарожжа Алесь Квяткоўскі. — Таксама гэта добрая магчымасць пабачыць новыя формы і колеры, што вельмі важна і неабходна для будучых архітэктараў.

Недалёка ад вёскі Вішнева пачынаў сваю творчую дзейнасць Фердынанд Рушчыц. Прыгажосць, якую можна сузіраць у гэтых мясцінах, нікога не пакіне абыякавым. Тут хочацца пісаць карціны, вершы, хочацца спыніць час, канечне, і падумаць пра гісторыю роднага краю.

Вішнева мае багатую гісторыю. Падчас Першай сусветнай вайны гэтая вёска моцна пацярпела. На працягу ўсёй акупацыі тут стаяў нямецкі гарнізон, але ў

мясцовых лясах гаспадарылі партызаны. Таму, калі трапляеш у Вішнева, то адразу можна ўбачыць вялікую колькасць могілак ваеннага часу. Яшчэ пры жыцці Вігаўта, у 1424 годзе, тут быў заснаваны касцёл Найсвяцейшай Панны Марыі.

Там творчыю групу чакала мясцовы краязнаўца Тэрэса Бітэль, якая правяла для гасцей цікавую экскурсію. А студэнты Алесь Квяткоўскага пільна ўглядаліся ў архітэктурны касцёл. Магчыма, у будучыні гэты экскурс па гістарычных мясцінах выльецца ў ідэю сюжэтаў творчых работ.

Пасля каталіцкага храма турыстычная група наведвала праваслаўную царкву — у знак еднасці канфесій мясцовыя жыхары паставілі памятны знак паміж будынкамі. Прыгожа аздобленая царква ўразіла вытанчанай мазаікай і прыгожым роспісам сценаў і столі. Нядзіўна, што для Вішнева гэта сапраўдны гонар. З узгорка, на якім стаіць храм, зручна назіраць за цікапльнай рэчкай. Здаецца, што калі перанесці такі пейзаж на палатно, ён не зможва быць статэчным. Настолькі тут усё жывое.

Акрамя ўражанняў ад архітэктуры ўдзельнікі атрымалі добрую «порцыю» гістарычных звестак. З маленькай вёскай цесна звязаныя лёсы Пятра Бітэля, Сымона Буднага, Уладзіслава Луцэвіч... І гэты спіс можна доўжыць...

Завяршальнай кропкай вандроўкі стала наведванне магілы Канстанцыі Буйло.

Пад фотаздымкам паэтэсы напісаны самыя вядомыя радкі яе верша: «Люблю наш край, старонку гэту...». У такіх мясцінах, як Вішнева, адчуваеш, што наша Радзіма — больш, чым проста зямля, гэта цэлая гісторыя пра людзей і эпохі.

Таццяна СЕМЯНKOVA, Аляксандра КАМКО

27 ліпеня — 120 гадоў з дня нараджэння Сцяпана Сямашкі (1898—1965), празаіка.

27 ліпеня 85 гадоў адзначае Навум Гублер, празаік.

27 ліпеня 75-годдзе святкуе Алена Гайдзіс, актрыса, заслужаная артыстка БССР.

27 ліпеня 75-гадовы юбілей адзначае Дзмітрый Мохаў, архітэктар, мастак тэатра.

28 ліпеня — 105 гадоў з дня нараджэння

ня Барыса Кудраўцава (1913—1983), акцёра, заслужанага артыста БССР.

29 ліпеня 65 гадоў адзначае Святаслаў Крупенька, мовазнаўца, пісьменнік.

29 ліпеня 45 гадоў святкуе Ганна Міклашэвіч, паэтэса.

29 ліпеня — 110 гадоў з дня нараджэння Юркі Лявоннага (Леаніда Юркевіча; 1908—1937), паэта.

30 ліпеня 90 гадоў спаўняецца Яраславу Громаву, тэатральнаму педагогу, рэжысёру, акцёру.

31 ліпеня 60-годдзе святкуе Юрый Платонаў, скульптар.

1 жніўня — 95 гадоў з дня нараджэння Міколы Грынчыка (1923—1999), літаратуразнаўца, крытыка, заслужанага дзеяча навукі БССР.

Люстэрка тыдня:

свят

Гледачы лічбавага тэлебачання VOKA атрымалі доступ да беларускамоўнага кантэнту. Фільмы, паказаныя ў межах праекта «Беларускія ўікэндзі» («Хронікі Нарні: леў, вядзьмарка і гардэроб», «Маленькі прынец», «Форэст Гамп», «Жонка наглядчыка запарка», «Кніга Ілая», «Таямніца Келза», «Таёмнае жыццё Уолтэра Міці», «Рыбка Понь» ды іншыя), дзе зоркі айчыннага тэатра і кіно па-беларуску агучваюць вядомыя замежныя стужкі, можна ўбачыць у спецыяльным раздзеле «cinevoka — кіно па-беларуску». Раздзел, дзе цяпер прадстаўлена 10 найпапулярнейшых работ сусветнага кінамаста, могуць глядзець падпісчыкі пакета «VOKA Відэа». Неўзабаве стваральнікі «cinevoka» плануюць дадаць у бягучую калекцыю пераагучаных фільмаў эксклюзіўны кантэнт: на беларускую мову перакладуць папулярны серыял з раздзела AMEDIATEKA і шэраг фільмаў з пакета MEGOGO.

У Беларусі з'явілася ўласная альтэрнатыва папулярнага рэйтыngu фільмаў «КіноПоиск»: айчынныя кінаэксперты склалі топ-50 лепшых фільмаў, якія неабходна ўбачыць кожнаму беларусу. Карціны, якія патрапілі ў рэйтынг, сапраўды вартыя прагляду: спіс узначальваюць такія стужкі, як «Залегчы на дно ў Бруге», «Уцікі з Шопушэнка», «Ла-Ла-Лэнд», «Агідная васьмёрка», «Тоні Эрдман», «Каралеўства поўнага месяца» ды інш. Найлепшыя фільмы для топ-50 абіралі дырэктар па рэпертуары сеткі кінатэатраў Silver Screen Настасся Гурына, кіраўнік праекта «Беларускія ўікэндзі» Андрэй Кім, кінакрытык Тарас Тарналіцкі, рэдактар партала afisha.tut.by Ганна Яфрэменка, аглядальнік сайта bycard.by Антон Каляга, кіназнаўца і рэдактар газеты «Антэна» Наста Целяшова, кінааглядальнік «Камсамольскай праўды» Аляксандр Дудзік. Пазнаёміцца з поўным спісам кіно з топ-50, а таксама паўдзельнічаць у галасаванні за фільмы, якія будуць агучаны на беларускую мову для раздзела «cinevoka — кіно па-беларуску», можна на старонцы VOKA у сацсетцы «Укантакце».

Сёлета аматары кіно па ўсім свеце садзначаюць 90-годдзе з дня нараджэння вядомага амерыкана-брытанскага рэжысёра Стэнлі Кубрыка. Каб адзначыць юбілей кінакласіка, расійская кампанія «Іноекіно» падрыхтавала адмысловую рэтраспектыву, якая ладзіцца з 26 ліпеня па 4 жніўня. У межах рэтраспектывы гледачы ўбачаць сем фільмаў вялікага кінамастаграфіста («Сцяжыны славы», «Доктар Стрэйнджлаў», «Завадны апельсін», «Бары Ліндан», «Ззянне», «Суцэльна металічная абалонка», «3 шырока заплюшчанымі вачамі») на англійскай мове з рускімі субтытрамі. Праграму, якую прадстаўляюць у кінатэатрах Санкт-Пецярбурга, Масквы і Новасібірска, адкрылі вядомыя расійскія кіназнаўцы.

Упершыню ў гісторыі Букараўскай прэміі, ганаровай узнагароды за найлепшую кнігу, напісаную на англійскай мове, на саісканне прэміі ў памеры 65 тысяч долараў намініравалі комікс. Графічная наваела «Сабырна» Ніка Дрнасо так спадабалася камісіі судзяў Букараўскай прэміі, што яны ахарактарызавалі комікс як «тонкі (і) мінімалістычны твор», «які змяняе формы мастацкай літаратуры». Комікс «Сабырна» абышоў раманы многіх лаўрэатаў Букара, у тым ліку кнігі Пэта Баркера, Джуліяна Барнса і Алана Голінгерста.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

Брэсцкае абласное аддзяленне Выказае шчырыя спачуванні намесніку старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Любові Мікалаеўне Красеўскай з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці СЫНА Віктара.

Найбуйнейшы форум украіністыкі:

новая праверка адвечных каштоўнасцяў

Некалькі апошніх дзесяцігоддзяў міжнароднае супрацоўніцтва ў гуманітарнай сферы адбываецца ў вельмі адметным, узбуджэнным фармаце. Адкрытаць межы дазволіла засяродзіць культурныя і навуковыя ініцыятывы краіны-метраполіі і шматлікай дыяспары ў адзіным цэнтры, кансалідаваць разрозненыя нацыянальныя сілы, акумуляваць іх энергію і моцныя трыдыцыі. Менавіта ў такім сілавым полі паўстала ў свой час Міжнародная асацыяцыя беларусістаў (МАБ). Украінская шматмільённая прысутнасць у свеце дае, у параўнанні з беларускай, больш шматлікія і маштабныя прыклады арганізацыі нацыянальнага культурнага жыцця ў розных краінах, традыцый зберажэння і вывучэння спадчыны сваіх продкаў. Таму сёння гэты вялікі вопыт цікавы і варты пераймання не толькі ва ўласна нацыянальным кантэксце.

Міжнародная асацыяцыя ўкраіністаў (Міжнародна асацыяцыя украіністаў, МАУ) — па сутнасці, планетарнае аб'яднанне навукоўцаў, якія вывучаюць культуру гэтага ўсходнеславянскага народа (і яго шматлікай дыяспары) ва ўсіх яе праявах: мова, літаратура, этналогія, мастацтва і г. д.

Асацыяцыя мае амаль 30-гадовую гісторыю, якая адлічваецца ад часу яе заснавання ў 1989 годзе ў Неапалі (Італія) па ініцыятыве вучоных розных краін — Бельгіі, Галандыі, Канады, ЗША, Польшчы, ФРГ, Украіны. Тады ж былі вызначаны галоўныя задачы асацыяцыі: садзейнічанне аднаўленню і развіццю ўкраіназнаўства, а таксама захаванню помнікаў гісторыі і культуры, распаўсюджванне ведаў пра культурныя і навуковыя дасягненні ўкраінскага народа ў свеце, правядзенне ўкраіназнаўчых навуковых форумаў, каардынацыя дзейнасці нацыянальных асацыяцый у розных краінах.

Міжнародная асацыяцыя ўкраіністаў мае нацыянальныя прадстаўніцтвы ў некалькіх дзясятках краін. Беларуская асацыяцыя ўкраіністаў заснавана ў 1992 годзе.

Найвышэйшы навуковы форум МАУ — кангрэс. Міжнародныя кангрэсы ўкраіністаў прайшлі ў Кіеве (1990), Львове (1993), Харкаве (1996), Адэсе (1999), Чарнаўцах (2002), Данецку (2005), Кіеве — Ялце (2008) і зноў у Кіеве (2013 і 2018). Перадапошні быў прымеркаваны да 200-годдзя з дня нараджэння Т. Р. Шаўчэнкі. Юбілейная нагода была і ў сёлета IX Міжнароднага кангрэса ўкраіністаў (прайшоў 25—27 чэрвеня таксама ва ўкраінскай сталіцы) — 100 гадоў Нацыянальнай акадэміі навук Украіны.

Арганізатарамі выступілі Нацыянальная акадэмія навук Украіны, Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі і навукі, Нацыянальны ўніверсітэт імя Тараса Шаўчэнкі. Уздзельнікамі агульнакультурнага і навуковага мерапрыемства сталі больш за 600 айчынных і замежных вучоных. Гэта прадстаўнікі навуковай эліты з Польшчы, Беларусі, Канады, Малдовы, Вялікабрытаніі, Славакіі, Расіі, Сербіі, Балгарыі, Венгрыі, Германіі, Аўстрыі, ЗША і інш.

На ўрачыстым адкрыцці кангрэса ў Калоннай зале Кіеўскай гарадской адміністрацыі гучалі прывітальныя словы ад Прэзідэнта Украіны Пятра Парашэнкі, прадстаўнікоў Кабінета міністраў, Вярхоўнай Рады, мэры Кіева, Прэзідэнта НАН Украіны, замежных дэлегацый. Падчас адкрыцця кангрэса адбыліся відапрэзентацыі ўнікальных навуковых выданняў, прысвечаных актуальным аспектам айчыннай і замежнай украіністыкі, а таксама мастацкіх праектаў, выставак, выступленняў народных калектываў і многае іншае.

Пленарны даклад прафесара Міхаэля Мозера — прэзідэнта МАУ, загадчыка кафедры славістыкі Венскага ўніверсітэта (Аўстрыя) — быў прысвечаны сучаснаму стану і перспектывам замежнай украіністыкі. Заўважым, што Міжнародную асацыяцыю ўкраіністаў цяпер ачольвае (і пераабраны на наступны тэрмін) неграмадзянін Украіны, прадстаўнік замежнай адукацыйнай і навуковай супольнасці. Пры гэтым каардынацыйны цэнтр асацыяцыі, як і раней, знаходзіцца ў Кіеве, у акадэмічным асяродку, а з роляй спецыяліста «штаба» МАУ паспяхова спраўляецца Інстытут мастацтвазнаўства, фалькларыстыкі і этналогіі імя М. Т. Рыльскага НАН Украіны.

Праца кангрэса вялася на 11 секцыях, дзе былі прадстаўлены найноўшыя даследаванні па пытанні мовы, літаратуры, фалькларыстыкі, гісторыі, музейназнаўства і інш. Асабліва насычана выглядала секцыя «Украінская мастацкая літаратура: праблемы інтэрпрэтацыі», у межах якой былі вылучаны тры тэматычныя блокі: «Украінскае музыказнаўства: айчынныя і міжнародныя вымеры», «Украінскае кіно і тэатр праз прызму сінтэзу мастацтваў», «Акадэмічныя выданні як база ўкраіназнаўчых даследаванняў («Гісторыя дэкаратаўнага мастацтва Украіны»)».

Беларусь прадставілі Віктар Місіюк з Брэста, які выступіў з дакладам «Берасцейскія тапонімы: гісторыя і сучаснасць», і аўтар гэтых радкоў («Беларуская Шаўчэнкіяна пачатку XX стагоддзя ў краінах Еўропы і ЗША: тэкст і кантэкст»; «Украінскі чынік рэпрэзентацыі беларускай літаратуры ў Еўропе і ЗША (першыя дзесяцігоддзі XX стагоддзя)»).

У межах кангрэса былі арганізаваны дзве асобныя, вельмі прадстаўнічыя канферэнцыі: «Нацыянальная акадэмія навук Украіны за 100 гадоў: здабыткі, страты перспектывы»; «Да 1030-годдзя хрышчэння Русі-Украіны: гісторыя і надзённасць хрысціянства на ўкраінскіх землях». Датэчна апошнія даклады агучваліся і дыскусаваліся падчас 11 круглых сталаў: «Сучасныя этнаідэнтыфікацыйныя і дзяржаўна-кансалідацыйныя працэсы ва Украіне», «Парадыгмы вуснай гісторыі», «Праблемы зацвярджэння Адзінай Памеснай Праваслаўнай Царквы ва Украіне». Некаторыя

дыскусіі гуртаваліся вакол асэнсавання і новых інтэрпрэтацый навуковай і творчай спадчыны выбітных асоб мінулага: Грыгорыя Скаварады, Панцеляймона Куліша, Барыса Грынчанкі, Васіля Німчука.

Намаганямі Інстытута энцыклапедычных даследаванняў НАН Украіны падрыхтаваныя даклады былі згрупаваны вакол тэмы «Энцыклапедыстыка ў дзейнасці Нацыянальнай акадэміі навук Украіны і Навуковага таварыства імя Шаўчэнкі». Закранутыя праблемы датычыліся парушэнняў і абароны «экалогіі» энцыклапедычных ведаў, сучаснай палітры электронных выданняў і актыўнасці іх выкарыстання, анлайн-энцыклапедыі і інш. Цікава, што на іншым круглым stole, прысвечаным вядомаму помніку старажытнарускай літаратуры,

быў заяўлены тэматычна блізкі даклад Міколы Сулімы (Кіеў) «Украінская энцыклапедыя «Слова пра паход Ігаравы»: да пытання пра галоўныя параметры праекта».

Падчас секцыйных пасяджэнняў прайшлі прэзентацыі шэрагу новых адметных выданняў. Сярод іх вярта адзначыць кнігу даўняга сябра Беларусі, заснавальніка Украінскай асацыяцыі беларусістаў акадэміка Грыгорыя Піўтарака «Гісторыка-лінгвістычная славістыка. Выбраныя працы: да 80-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя навуковай дзейнасці».

IX Міжнародны кангрэс украіністаў стаў ужо гісторыяй. Прыціхлі яркія эмоцыі сустрач, знаёмстваў, дыскусій. Засталося поле, добра ўробленае шчырай працай соцень навукоўцаў з розных краін. Пазначыліся новыя планы супрацоўніцтва і міжнародныя праекты. Будуць выдадзены матэрыялы кангрэса, з якімі змога азнаёміцца вялікая аўдыторыя ўкраінцаў-украіністаў ва ўсім свеце.

Аўтар гэтых радкоў браў удзел і ў цяперашнім, і ў папярэднім кангрэсе. Таму маю магчымасць параўноўваць нюансы арганізацыі мерапрыемства, характар узятых у дакладах тэм і закранутых праблем. Але гэта — прыватны момант і часавыя характарыстыкі. Галоўнае, у чым яшчэ раз пераканаўся, — неабходна ўмацоўваць сувязі, працягваць і развіваць пакінутае папярэднікамі-гуманітарыямі. Магчыма, для некаторых гэтыя словы будуць занадта знаёмымі і нават збытымі. Асабіста я ўпэўнены: на сённяшнім, вельмі няпростым гістарычным вітку, многія чалавечыя каштоўнасці праходзяць сваю новую праверку.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дактарант Інстытута літаратуразнаўства
імя Янкі Купалы НАН Беларусі

ПЯТРУСЬ БРОЎКА І ДАГЕСТАН

У Дагестане — сапраўды шматнацыянальная мастацкая літаратура. Болей як на дзесяці мовах ствараюцца паэзія, проза, дзіцячая літаратура. І вярта зазначаць, што шмат хто з нацыянальных пісьменнікаў сваімі творами выйшаў за межы Дагестана. Класікі аварскай літаратуры — Гамзат Цадаса, Фазу Аліева, Расул Гамзатаў, лезгінскай — Сулейман Стальскі, даргінскай — Умурахіль Шапіева, лакскай — Эфендзі Капіеў, кумыкскай — Ірчы Казак...

Адна з адметнасцяў літаратурнага працэсу ў Дагестане — увага да мастацкага перакладу. Па-першае, пісьменнікі актыўна перакладалі творы сваіх паплекнікаў, прадстаўнікоў суседніх народаў. Ды, як правіла, пісьменнікі ведалі і ведаюць па некалькі моў. І самі стваралі на розных мовах. Як, напрыклад, Эфендзі Капіеў, які пісаў і на лакскай, і на кумыкскай, і на рускай. Па-другое, і аварцы, і даргінцы, і пісьменнікі іншых нацыянальнасцяў праяўлялі ўвагу да рускай і — іншых літаратурнаўстваў Савецкага Саюза. У тым ліку — і беларускай.

Сярод беларускіх паэтаў перакладчыкі Дагестана не абышлі ўвагай народных паэтаў Аркадзя Куляшова (пераклалі яго творы на аварскую і кумыкскаю), Янку Купалу (вершы яго загучалі ў Дагестане на аварскай, даргінскай, кумыкскай, лакскай, лезгінскай), Максіма Танка (перакладалі на лакскую). Дарэчы, у часопісе «Душыўу» па-лакску была надрукавана досыць вялікая падборка вершаў народнага паэта Беларусі М. Танка — чатырнаццаць твораў. У першым нумары за 1984 год. Магчыма, гэта не ўсе згадкі пра пераклады беларускай паэзіі на аварскую, даргінскую, кумыкскаю, лакскую,

лезгінскую і іншыя мовы народаў Дагестана. Магчыма, не ўсе ўлічана ў шасцітомным біябібліяграфічным слоўніку «Беларускія пісьменнікі». Каб узаўважць больш поўную інфармацыю, безумоўна, вярта наладзіць трывалыя стасункі з бібліяграфамі Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Дагестан — у Махачкале. У прыватнасці, у дачыненні да перакладаў паэзіі народнага паэта Беларусі Петруся Броўкі ўдалося ўзнавіць факты перастварэння яго вершаў на аварскую і даргінскую мовы.

«У Шушанскім» і «Мая планета» Петруся Броўкі надрукаваны на аварскай мове ў газеце «Красное знамя» («Багіраб байрах») — 10 кастрычніка 1987 года. Перакладчык — А. Даганаў. У 1980 годзе, 19 красавіка, — публікацыя ў згаданай газеце ізноў на аварскай мове верша «Дэкрэт Леніна». Перакладчык — М. Саідаў. А ў 1972 годзе, 9 снежня, «Багіраб байрах» друкуе аварскі пераклад верша «Час». Звесткі гэтыя дапамог раздабыць мастак і пісьменнік з Махачкалы Марат Гаджыеў. Зазірнуўшы ў першы том «Беларускіх пісьменнікаў», можна і там знайсці сёе-тое — у прыватнасці, інфармацыю пра публікацыі 1970 і 1980 гадоў. Няма звестак пра надрукаваныя ў 1987 годзе пераклады. Няма ў слоўніку, на жаль, і звестак пра перакладчыкаў — А. Даганаву і М. Саідава. А, між тым, Абдула Даганаў (1940—2012) — даволі вядомы аварскі пісьменнік. Народны паэт Дагестана. Аўтар 40 кніг паэзіі, прозы і публіцыстыкі. Досыць часта Абдула Даганаву называлі паэтам-жыццялюбом. Перакладчык Петруся Броўкі пераўвасобіў на аварскую мову творы многіх рускіх паэтаў — А. С. Пушкіна, М. Ю. Лермантава, У. У. Маякоўскага, С. А. Ясеніна. Што

да другога перакладчыка, то, пэўна, маецца на ўвазе М. Саідаў — перакладчык, паэт, які ў 1985 годзе выпушціў у Махачкале аўтарскую анталогію перакладаў «Старонкі балгарскай паэзіі».

Затое ў біябібліяграфічным слоўніку «Беларускія пісьменнікі» ёсць звесткі пра пераклады вершаў Петруся Броўкі на даргінскую мову. У часопісе «Гьалмагдеш» — у 1961 і 1965 гадах. І ў газеце «Леніна байрах» — 24 чэрвеня 1965 года (перакладчык — Хіямідаў). Даргінцы — параўнальна невялікі па колькасці народ. Усяго іх недзе каля 700 тысяч чалавек. У Дагестане — каля 500 тысяч (перапіс 2010 года). Нават у Беларусі ёсць даргінцы — 88 чалавек... Першая кніга на даргінскай мове (рэлігіёзныя вершы Абдулагаджы з Урахі) пабачыла свет у 1913 годзе. Магчыма, прыйдзе час — і, акрамя перакладаў з паэзіі Петруся Броўкі, па-даргінску і па-аварску, ды і на іншых мовах народаў Дагестана загучыць і яскравая, зоркавая, поўная фарбаў паэзія Максіма Багдановіча, Пімена Панчанкі, Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Яўгеніі Янішчыц, Міхася Стральцова... І тады чытачы Дагестана будуць мець шматкроць большае ўяўленне пра беларускую літаратуру.

Паэзія Петруся Броўкі — з тых з'яў, што і цяпер хваляе чытача. Варта ўспомніць хаця б яго легендарны лірычны верш «Пахне чабор». Часам бывае складана дасягнуць да чытача чужамоўнага ўсе адметнасці беларускага мастацкага свету — і, тым не менш, гэта варта рабіць, ініцыяраваць. Хаця б дзеля таго, каб праз літаратуру болей ведалі і ўвогуле пра Беларусь і беларусаў.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Старшыня Міжнароднай асацыяцыі ўкраіністаў прафесар Міхаэль Мозер (справа) з калегамі падчас адкрыцця Міжнароднага кангрэса ўкраіністаў.

Фота прадастаўлена Інстытутам Мастацтвазнаўства, фалькларыстыкі і этналогіі імя М. Т. Рыльскага НАН Украіны.

ГЛЫБОКІ ШЛЯХ

Пра творчыя заветы майстра слова

Успаміны — гэта хада па слядах часу. І сляды гэтыя розныя: адны — яскравыя, выразныя, другія — цёмныя, ледзь бачныя. У кожнага свая афарбоўка, гучанне, значнасць. А яшчэ ёсць успаміны-адтаемнаванні, якія даюць магчымасць убачыць перажытае ў нейкім новым выяўленні, з іншай глыбінёй і значнасцю. Успаміны-адтаемнаванні... Іх нямае, калі ўспамінаю Ігара Васільевіча Жука. Многае бачыцца, нібы было толькі ўчора. Вось і першая мая сустрэча з ім, здаецца, была зусім нядаўна, а не больш як тры дзесяці гадоў назад. Знаёміў нас Аляксей Нічыпаравіч Карпюк, які на той час кіраваў абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў. Мы прыехалі са Слоніма, дзе я тады працавала настаўніцай, на чарговае пасяджэнне аддзялення — у домик Ажэшкі — першымі. Неўзабаве зайшоў Ігар Васільевіч. Карпюк пажартаваў: «Вітай, Ігар, — слонімскі пісьменнік дэсант (нас заўсёды прыязджала некалькі чалавек)». А нам — падраблена сур'эзна: «Малады, але "беспашчадны" крытык, калі хто не ведае. Так што заводзьце сяброўства».

Ужо з першых літаратурных аглядаў, з якімі ён выступаў на сходзе аддзялення, стала заўважна, што перад намі кампетэнтны даследчык, творчая і ўражлівая натура, са сваім непаўторным, духоўна акрэсленым светабачаннем. Ён упэўнена выказаў свае думкі, меркаванні, пачуцці, бо найперш выяўляў іх самому сабе, вывяраючы праз інтуітыўнае і дакладнае, рэфлексійнае і лагічна аргументаванае. Уражвала, як без спеху, грунтоўна рэалізуюць малады літаратурна-разнаўца закладзены ў ім самім патэнцыял. За некалькі гадоў (прыехаў на працу ва ўніверсітэт у 1982 годзе) Ігар Васільевіч набыў аўтарытэт удумлівага крытыка. Нават такі прызнаны, самабытны, «непрытукнуты» (паводле ацэнкі Уладзіміра Калеснікі) празаік, як Карпюк, лічыўся з яго меркаваннямі. Помніцца, як я забегла з нейкай абласной настаўніцкай нарады ў наша аддзяленне і стала сведкай таго, як Аляксей Нічыпаравіч аддаў Ігару Васільевічу часопісны варыянт свайго рамана «Карані»

і папрасіў выступіць на абмеркаванні, падкрэсліўшы, што ён «крытык учэпісты, незалежнага духу», а значыць, ацэніць як ёсць. А той аджартаваўся: «Хто ж адмовіцца ад магчымасці падрэдзіць лаўровы вянок мэтра». На абмеркаванні ж яго выступленне, сапраўды, было адным з самых грунтоўных.

У Ігара Васільевіча быў імунітэт ад модных павеваў і ад укаранельных догмаў. Ён беспамылкова размяжоўваў наватарства як духоўнае самавыяўленне, як мастацкі рух на аснове законаў высокай эстэтыкі ад прымітывізму, вычварэнства і самапіяршчыны. Запомнілася яго іранічна перабудаваная фраза: «Не збіраюся, задраўшы штаны, бегчы на выперадкі або ўслед за рознымі "ізмамі"». Наватарства патрэбна, каб рэалізавацца, а не «засвяціцца». Быў перакананы, што любая нацыянальная культура не можа развівацца без апоры на традыцыі, бо траціцца глыбінная духоўная вартасць, але не адмаўляў і таго, што нешта старэе і патрабуе карэктываў дзеля адкрыцця новых мажлівасцей, новага часу.

Было ў Ігара Васільевіча і асабістае стаўленне да аўтарытэтаў. Ён сам акрэсліваў гэты статус. Але і такое прызнанне не азначала, што з прызнанымі ўжо нельга не пагадзіцца або нават паспрачацца. Легендай у пісьменніцкім асяроддзі стаў выпадак з Іванам Чыгрынавым. Іван Гаўрылавіч ужо пасля выхаду раманаў «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві» набыў вядомасць і аўтарытэт. Карпюк высока цаніў яго як празаіка, праўда, з роўнымі долямі гумару і сур'эзу адзначаў, што высокія чыноўніцкія крэслы (дэпутат Вярхоўнага Савета БССР) прышчэпілі яму «мэтраўскія замашкі», але «гонар быў па таленце». У той раз Чыгрынаў прыехаў у Гродна па запрашэнні Аляксея Нічыпаравіча. Пасля творчага пасяджэння вярнулі ў рэстаране. Чыгрынаў вёў размову з Ігарам Васільевічам, а таму яны і селі поруч. Гутарка ішла пра раманаў «Свае і чужыя», які, на думку Ігара Васільевіча, быў слабейшы за папярэднія. Гэта ён і даводзіў аўтару, дакладна згадваючы эпизоды і персанажаў. Спачатку ўтанараваны празаік паблажліва слухаў, вяла аспрэчваў, а пасля прыкметна стаў злавацца. Карпюк, які заўсёды пільна сачыў за сваёй непрадказальнай парафіяй, тут жа ўмяшаўся ў дыскусію. Малады крытык не збіраўся саступаць, а намерыўся схіліць на свой бок і Аляксея Нічыпаравіча. Карпюку ўрэшце рэшт удалося патушыць спрэчку, а Чыгрынаў не на жарт пакрыўдзіўся. Праўда, калі неўзабаве мы прыехалі на пісьменніцкі

з'езд, Іван Гаўрылавіч першы падышоў да Жука, паціснуў руку, прызнаўшы, што крытык меў рацыю. Пасля ён не прамінаў адзначаць прынцыповасць і прафесіяналізм даследчыка.

Так, Ігар Васільевіч быў вольны ў сваіх поглядах і перакананнях. Можа, толькі цяпер асэнсоўваеш (далёка не ўсе былі як Чыгрынаў), якою цаною гэта ўсё сплочвалася. А яшчэ ў яго быў унікальны інтуітыўны тып мыслення, аналітычнае і падсвядомае адчуванне вартаснага, таленавітага і нават дар прадбачання. Як доказ — наша знаёмства з Уладзімірам Бутрамеевым, які тады жыў у Слоніме, пісаў аповяданні і пачынаў друкавацца. Бутрамееў паказаў Ігару Васільевічу свае творы. Той адразу адчуў руку майстра, параіў выдаваць зборнік. Неўзабаве гэты зборнік і выйшаў пад назвай «Любіць і верыць» (1986) у выдавецтве «Маладая гвардыя». І Ігар Васільевіч адразу адгукнуўся на яго грунтоўнай рэцэнзіяй. Упершыню яна была надрукавана ў «Гродзенскай праўдзе» за 5 чэрвеня 1987 года пад загалоўкам «Застаецца галоўнае». Мне ж (у выглядзе газетнай выразкі) даў пачытаць яе сам Бутрамееў, сказаўшы: «Як бы падглядзеў мае сумненні і пошукі». Ігар Васільевіч пісаў, што аб кнізе «можна сказаць так: сустрэўся з разумным суразмоўцам, які многа ведае, і ад гэтага — нешматслоўны, нават скупаваты на словы. Але ёсць у гэтай скупаватай нешматслоўнасці свая элігантнасць, вытанчанасць. Я б назваў — вытанчанасць прастаты. У Бутрамееў так і называе іх "простыя расказы"».

І ўжо пасля глыбокага аналізу, у заключных абзацах адзначаў: «Самае ж цікавае і неверагоднае палягае ў тым, што далейшае развіццё У. Бутрамеева ў знойдзеным эстэтычным ключы — у ключы "простых расказаў" — уявіць цяжка, бо і першая кніга заведчыла, што талент пісьменніка, яго света-разуменне больш значныя і маштабныя... Рана ці позна змест прыдзе ў сутыкненне з формай, а патэнцыял драматычнага адчування свету непазбежна выкліча ў творчасці Бутрамеева і новыя жанры...»

І сапраўды, сказанае спраўдзілася. Жанравая палітра творчасці Уладзіміра Бутрамеева на сёння вельмі разнастайная.

Мне здавалася (каб Ігар Васільевіч сам не прызнаваўся), што ў плане літаратурных ацэнак ён увогуле не можа памыляцца. Безумоўна, ён меў свой адметны крытычны почырк. Гэта вызначалі пэўныя суб'ектывістычныя якасці яго характару і літаратурна-эстэтычнага густу, але дамінавала шчырасць, няўтойванне думак і ацэнак, што дазваляла перамагчы эмоцыі, паразумецца, выбраць адзіна сэнсоўнае. Ён быў заўсёды адкрыты для дыялогу. Дыялог ці хутэй міралаўная дыскусія наконт значнасці майго прадмета — «Методыкі выкладання беларускай літаратуры» — у нас з ім доўжылася амаль дзесяцігоддзе. Гэта Ігар Васільевіч кардынальна змяніў маё жыццё, запрасіўшы на працу ва ўніверсітэт, але неўзабаве прапанаваў распрацоўваць курс «Рыторыкі», бо, па яго словах, варта было займацца сур'эзным прадметам. Не скажу, што мне ніколі не было крыўдна. Проста адчуванне было не зусім адпаведнае гэтаму паняццю. Мы ўжо былі знаёмыя дзесяць гадоў. І я мела магчымасць упэўніцца, што ён ставіць тлустую кропку ў спрэчку толькі тады, калі канчаткова вырашае гэта для сябе, а ў нашых дыялогах бачылася шматкроп'е.

Але першы крок да прызнання методыкі быў зроблены толькі гадоў праз дзесяць, на Купалаўскіх чытаннях. На секцыі, якой кіраваў Ігар Васільевіч і Аляксей Іванавіч Бельскі, я выступала з паведамленнем пра новыя тэхналогіі ў выкладанні літаратуры. Калі закончыла гаворку пра Дальтан-тэхналогію, Ігар Васільевіч здзіўлена заявіў: «То і я ж так працую, па гэтай тэхналогіі». Бельскі пажартаваў, што можна не прызнаваць заслуг методыкі, але актыўна ёю карыстацца. Пасля гэтай канферэнцыі нашы дыскусіі сталі перарастаць у абмен меркаваннямі. Да методыкі Ігара Васільевіча ўрэшце схіліла яго ўласнае вызначэнне, што гэта «шлях і рух да прывіцця разумення характараў слова». Сам ён якраз умеў шчыра захапляцца характараў мастацкага слова, а напісанае ім адлюстроўвае талент крытыка і літаратуразнаўцы, прыцягвае ёмістасцю думак, філасофскай глыбінёй і грунтоўнасцю даследавання.

У Алясея Разанава ёсць азначэнне «глыбокі шлях» — гэта шлях не гарызантальны, а ў глыбіню і з яе. Такім шляхам і ішоў Ігар Жук у сваім творчым жыцці.

Алена РУЦКАЯ

Землякі

Навум ГАЛЫПЯРОВІЧ

СТВАРАЛЬНІК ЕРМАЛЁНАК

Напэўна, чым надзвычай шчодрэ лёс надзяліў мяне, дык гэта сустрэчамі з цудоўнымі, непаўторнымі ў сваёй значнасці людзьмі. Шмат у гэтым абавязаны журналісцкім вандроўкам па роднай Віцебшчыне.

Даўнавата быў у Мёрах, а так карціць завітаць у мясцовую трэцюю школу да легендарнага настаўніка гісторыі Вітаўта Ермалёнка. Некалі, у канцы сямідзесятых гадоў, мяне, карэспандэнта рэспубліканскага радыё, прывяла дарога ў гэтую школу, калі пачуў пра гурток «Арганаўты мінулага» і мясцовага настаўніка гісторыі, які заахваціў сваіх вучняў збіраць старыя сялянскія прылады ў бацькоўскіх хатах, шукаць на гарышчах закінутыя кнігі ды падручнікі і прыносіць у школьны музей, а таксама запісваць успаміны старажылаў, народны фальклор.

Памятаю той сціплы школьны пакойчык і першую гутарку з маладым прыгожым настаўнікам, яго сакавітую беларускую гаворку, жывыя вочы, адкрытую ўсмішку.

Я ўжо згадваў у адным са сваіх твораў, як давялося нават заступацца за настаўніка, якога дырэктар школы хацеў звольніць з працы за празмерную, на яго погляд, любоў да беларушчыны, як потым з цікавасцю назіраў за станаўленнем школьнага музея, цешыўся новымі публікацыямі краязнаўцы. Сёння Вітаўт Ермалёнак — постаць вядомая. Выдатнік адукацыі, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне», аўтар шматлікіх публікацый у друку і кніг па гісторыі роднага краю. А сціплы пакойчык школьнага музея вырас ажно ў чатыры музей — гісторыка-этнаграфічны, адукацый, кнігі і друку і этнаграфічны «Сялянская хата». А ў гуртку «Арганаўты мінулага» разам з першым настаўнікам працуе адзін яго былы выхаванец, што стаў, як былі кіраўнік гуртка, настаўнікам, ды сын Антон, які таксама абраў бацькаву прафесію, і жонка Марыя Георгіеўна.

Уважліва сачу за ўсім, што пішацца пра свайго знаёмца, радуюся, калі адкрываю новыя грані яго таленту.

Зусім нядаўна пабачыла свет новая кніга Вітаўта Антонавіча «Паляўнічыя за таямніцамі», прысвечаная дзейнасці школьнага археолага-краязнаўчага гуртка. Па матэрыялах дзейнасці вучнёўскага калектыву створаная папярэдняя кніга Ермалёнка «Чароўных вандровак пярсцёнка», якая змяшчае расповед пра два падрабязныя краязнаўчыя маршруты па Мёрскім раёне Віцебскай вобласці — Малы залаты і Бронзавы пярсцёнка Мёршчыны.

Увогуле, як пісалі ў прэсе, Вітаўт Ермалёнак плануе выдаваць па дзве кнігі ў год. Наступныя ў плане — даведнік па Дзісеншчыне і гісторыя мёрскага касцёла Узнясення Найсвяцейшай Панны Марыі. Дарэчы, наконт імя Вітаўт. «Паспраўднана» Ермалёнка спачатку і вучні, і блізкія называлі Вітольд. У выбары новага імя была таксама пазіцыя, якая сведчыла пра настрой думак і дзейнасць яго гаспадара. За трыццаць з лішнім гадоў Ермалёнку з папелінікамі ўдалося назапасіць безліч унікальных экспанатаў. Усе яны знойдзены на тэрыторыі Мёрскага і Браслаўскага, роднага Вітаўта Ермалёнка, раёна. Сярод іх — старадрукі на польскай, рускай, беларускай мовах, археалагічныя знаходкі, прадметы сялянскага і шляхецкага быту.

Так, даволі часта згадваюцца Мёры, цудоўнае і маляўнічае мястэчка з прыгожым возерам у самым цэнтры, з велічным чырвоным касцёлам, дзе ў даўня ўжо гады служыў ксёндз Уладас Пятрайціс, літовец, які любіў беларускую мову і разам з пісьменніцай Ірынай Жарнасек заснаваў газету «Голас душы».

Яго светлае імя ў Мёрах шануюць і памятаюць не толькі католікі, а і праваслаўныя, і атэісты, бо ён быў вялікай душой чалавекам.

І пра гэта, і пра многае іншае нястомна стварае свой летапіс Вітаўт Ермалёнак.

Паэтычныя радкі па-рознаму адгукаюцца ў сэрцах чытачоў: хтосьці знаходзіць сугучнасць са сваім унутраным станам, хтосьці ўспрымае алегорыю сучаснасці, а нехта проста атрымлівае асалоду ад мілагучнасці роднай мовы. Таму і рэцэнзіі на адну кнігу могуць быць палярна розныя. У новым зборніку паэзіі Міколы Маляўкі «Сланечнік» Васіль Дранько-Майсюк шукаў падказкі, «як прыручыць Снежную каралеву» («ЛіМ», № 22), а Яўген Хвалеі спасцігаў сутнасць любові, адданасці і кахання не толькі праз метафары паэта, але і праз яго няпросты жыццёвы шлях...

«Я ГЛЯДЖУ ПРАЗ ЧАСУ ДЫМКУ...»

У выдавецтве «Чатыры чвэрці» ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі» нядаўна выйшла кніга паэзіі Міколы Маляўкі «Сланечнік». У ёй сабраны вершы, санеты, балады, паэма, прытчы, байкі.

Лёс аднаго чалавека — у лёсе краіны... А калі гэты чалавек — паэт? Сапраўдны паэт не можа адарваць сябе ад той зямлі, на якой вырас, якая дала крылы для палёту. Мікола Маляўка — менавіта такі. Яго паэзія — гэта паэзія майстра, багатая на вобразы, мастацка-выяўленчыя сродкі і, вядома ж, наскрозь патрыятычная. Любоў да роднай мовы, Бацькаўшчыны, «хаты з матчынай душою», якая стаіць у Мікалаеўшчыне, ягонай радзіме і радзіме народнага песняра Беларусі Якуба Коласа.

*Прыязджайце ў маю Мікалаеўшчыну,
Прыязджайце, добрыя госці,
Падзівіцца з Нёмана слаўнага,
Наталіцца зямной прыгажосцю.*

*Прыязджайце, сябры, не спазняйцеся,
Пакуль сонца над намі ўзыходзіць.
А сядзібу маю пазнаеце
Па сланечніках на агародзе.*

Сардэчная шчырасць, душэўная пранізлівасць, любасць да блізкага, роднага — у аснове ўсёй кнігі «Сланечнік».

Зборнік мае адзінаццаць раздзелаў. Як адзначана ў анатацыі, «падзеі ў кнізе так ці інакш звязаны з лёсам лірычнага героя. Дух жыцця аднаго з продкамі, натхненне — да сучаснікаў любоў. Роздум над пракрытым і перажытым — сам-насам з сумленнем — хвалюе, радуе і засмучае: не ўсе задумы і мары, акрыленыя небам, збыліся на зямлі. Жыццё выпрабувала на трываласць і ў дзяцінстве, і ў юнацтве, і ў сталых гадах».

І сапраўды, у кожным з раздзелаў кнігі паўстае постаць паэта ва ўсёй сваёй выяве: з радасцямі і захапленнямі, трывогамі і перажываннямі, вернасцю і адданасцю, любоўю і асуджэннем.

*Не ведаю, куды жыццё закіне,
Ды Божа збаў памерці на чужыне.
Адна Радзіма — і адна любоў:
Я нарадзіўся тут, і шчасце проста
Вось так вяртацца, з кошыкам грыбоў,
У родны свет сучаснікаў і продкаў.*

(«Вялікі свет, а Беларусь адна»)

Першы раздзел «А вера жыве» — нібы ўверцюра да оперы. Гэта тое, чым жывы чалавек: родныя карані, ствол і крона. А вось назвы вершаў, якія гавораць самі за сябе: «Радаводнае дрэва», «Радня», «Родная мова», «Захоўвайце матчыны казкі і песні», «Будзем жыць», «Чытаю Біблію», «Храм», «Партрэты».

«Зрадніліся з зямлёй» — раздзел, дзе сабраны творы на ваенную тэматыку, вершы з трагічным гучаннем.

*Нас выпрамае мінута маўчання,
Нас суровая памяць не гне.
Вечны агонь —
Гэта дыханне
Тых, хто застаўся там,
На вайне.*

(«Вечны агонь»)

Асабліва ўражваюць балады. Найбольш яркая, запамінальная — «Балада пра косы, якія не пасівеюць». Вобраз паланянкі, партызанскай сувязной раскрываецца праз яе залатыя косы. «Бывай навекі, мама! З сабой забраўшы, я не ўбачу сына. На памяць косы пакідаю. Зіна». Ідэя твора звязана з фальклорнымі матывамі, і гэта яшчэ больш надае яму ўражлівасці. Дзяўчына Зіна, закатаваная фашыстамі, становіцца Калінай, на «косы якой асыпаецца жывая квецень».

Драматызм жыцця аўтар паказвае не толькі на вайне, але і ў пасляваенны час, калі ён быў маленькім хлопчужком. «Вайны не помню — кадрыкі адны, / Бо нарадзіўся ў сорок першым годзе, / Калі вайна грывела ўжо на ўсходзе. / Я перажыў вайну пасля вайны». У гэтых творах паэт выкарыстоўвае старадаўнюю форму санета, да якой звярнуўся не так даўно. Тут, як нідзе, санет да месца, бо дапамагае па-філасофску і ў той жа час з пранізлівым болам раскрыць змест твора. Таму і запамінаюцца санеты «Дымліся пажарышчы яшчэ», «Марозіла ваен-

чэнні / З падтэксту ценю — на святло вачэй. / Не ведаю, ці мёртвым палягчэе, / А мне і праўда крышачку лягчэй». Мы сустрэнем тут імёны Максіма Багдановіча, Язэпа Драздовіча, Міхася Ларчанкі, Янкі Маўра, Ніла Гілевіча, Васіля Віткі, Міколы Аўрамчыка, Анатоля Вялюгіна, Уладзіміра Караткевіча, Паўлюка Пранузы, Юрася Свіркі, Валянціна Мысліўца, Яўгені Янішчыц, якіх ужо няма сярод нас. Ёсць прысвячэнні і маладзёшым паэтам і мастакам. Але нека асобна стаіць «Балада пра мужыцкую праўду», прысвечаная Кастусю Каліноўскаму. Я назваў бы яе невялікай паэмай, бо яна мае ўсе паэмныя прыкметы. І, можа, адвёў бы ёй асобны раздзел.

Блізкія паводле сэнсавага напаўнення раздзелы «На працу нас натхняе Колас» і «Сваіх настаўнікаў любіце». Народны пясняр, вялікі зямляк Якуб Колас стаў для Міколы Маляўкі кумірам, узорам творчасці. Тым больш заспеў ён яго жывым, бачыў у свае школьныя гады, калі паэт прыязджаў у Мікалаеўшчыну.

» Лёс аднаго чалавека — у лёсе краіны... А калі гэты чалавек — паэт? Сапраўдны паэт не можа адарваць сябе ад той зямлі, на якой вырас, якая дала крылы для палёту.

*Прабіўся праз гадоў пясок
Сцяблінкай тоненькаю, кволай
І я — шурпаты каласок
На ніве той, дзе селяў Колас, —*

прызнаецца аўтар. Таму і нядзіўна, што М. Маляўка больш як трыццаць пяць вершаў прысвяціў Коласу, мясцінам, звязаных з яго імем, сваякам, родным песняра. Варта адзначыць, што Мікола Аляксандравіч шмат дапамагае Літаратурна-мемарыяльнаму музею Якуба Коласа, бярэ актыўны ўдзел у яго мерапрыемствах. А яго санеты, прысвечаныя Коласу, адметныя, не падобныя да твораў іншых паэтаў-землякоў.

З якой глыбокай пашанай ставіцца Мікола Маляўка да сваіх настаўнікаў, можна адчуць у яго вершах-прысвячэннях. Ад шчырага радка-закліка «Сваіх настаўнікаў любіце» да сакральнай страфы:

*Даўно ў вялікім горадзе жыву,
І жаль туманіцца ў падзякі словах:
Схіляю перад вамі галаву
Не ў школе, а на могільках вясковых.*

Паэт стварае запамінальныя партрэты настаўніка замежнай мовы («Валодзя Яськаў»), «геаграфічні Зінаіды Крыт», настаўніцы рускай мовы Юліі Сяргееўны Тупяневіч, беларускай — Лянгіны Міхайлаўны Цвіркі, выкладчыка матэматыкі Леаніда Міхайлавіча Бірулі.

«Шчыравала пчала» — так паэтычна назваў М. Маляўка раздзел, у якім ажываюць яго юнацкія гады, калі ён пасля школы працаваў на лесанарыхтоўках далёка ад радзімы. Вельмі суровыя гады. «З лесавозам сустрэліся — / І знікае ён, госць, / Быццам назад, у Карэлію, / З'ехаў маладосць»; «Кацілі бярвяно да бярвяна: / Ад інею сівелі бровы, вейкі, / А мы з плячэй скідалі це-лагрэйкі, — / Работа ў снежні грэла, як вясна». У творах

ная зіма», «Касіў за бацьку сена дзед-сусед», «На фронце ад цясларства не адвык», «На хаце зорку выразаў салдат», «Губны гармонік».

*Не засталася без голасу
Зямля Скарыны, Багрыма,
Зямля Купалы і Коласа —
Вялікая наша Радзіма.*

Гэта страфа з верша «Спяваюць жаваранкі», якім пачынаецца раздзел «Упрыгожылі свет». Яго адметнасць у тым, што паэт упершыню сабраў разам прысвячэнні пэўным асобам, пераважна творцам. «І ўсё часцей выношу прысвячэнні / З падтэксту ценю — на святло вачэй. / Не ведаю, ці мёртвым палягчэе, / А мне і праўда крышачку лягчэй».

Мы сустрэнем тут імёны Максіма Багдановіча, Язэпа Драздовіча, Міхася Ларчанкі, Янкі Маўра, Ніла Гілевіча, Васіля Віткі, Міколы Аўрамчыка, Анатоля Вялюгіна, Уладзіміра Караткевіча, Паўлюка Пранузы, Юрася Свіркі, Валянціна Мысліўца, Яўгені Янішчыц, якіх ужо няма сярод нас. Ёсць прысвячэнні і маладзёшым паэтам і мастакам. Але нека асобна стаіць «Балада пра мужыцкую праўду», прысвечаная Кастусю Каліноўскаму. Я назваў бы яе невялікай паэмай, бо яна мае ўсе паэмныя прыкметы. І, можа, адвёў бы ёй асобны раздзел.

Блізкія паводле сэнсавага напаўнення раздзелы «На працу нас натхняе Колас» і «Сваіх настаўнікаў любіце». Народны пясняр, вялікі зямляк Якуб Колас стаў для Міколы Маляўкі кумірам, узорам творчасці. Тым больш заспеў ён яго жывым, бачыў у свае школьныя гады, калі паэт прыязджаў у Мікалаеўшчыну.

пра Карэлію лірычны герой пачуваецца так натуральна, быццам гэта было ўчора. Тут і нялёгка праца, як у паэме «Эстакада», і шчымлівы ўспамін пра маці, і замілаванне роднай песняй пра пчолку, і жаданне пабачыць каханую.

*— Прыязджай, —
Шапчу бязгрэшына, —
Я ў тайзе халоднай, шэрай
Падару табе падснежнікі
Вогнішчаў —
Чароўны неруш.*

(«Прыязджай з далёкай явы»)

Раздзел «Пад сонцам і дажджом» — настальгія (з такой назвай і верш-песня) па малай радзіме, родным куточку, па тых земляках, сябрах, якіх паэт ужо ніколі не сустрэне. «Жыву ў палоне стольным / Тваім адзінаверцам. Усю, ад хат да поля, / Люблю цябе я сэрцам». Дадамо, лірычны герой любіць родную зямлю ў любую пару года: «пад сонцам і дажджом». Таму і ўражваюць, хвалююць такія творы, як «Вёска», «Хата з матчынай душой», «Родныя вокны», «Спяваюць мікалаўцы», «Гладшы», «Гадзіннік з зязюляй», «Цётка Воля», «Пустыя лавачкі», «Каляжанкі», «Баба Каця», «На лавачцы, з краю».

*Я зноў вярнуся на сваю зямлю,
Замру над нёманскаю кручай —
І настальгіі смагу наталю
Любоўю — сілаю гаючай.*

(«Настальгія»)

«Між бярозаю і дубам» — раздзел аб любові да роднай прыроды, да яе з'яў. А якія цудоўныя наднёманскія, у Коласавых мясцінах, ландшафты, усе ведаюць. «О колькі ў сэрцы ласкі і святла! / Нібы не сон-трава лагодзіць вочы, / А папараць на шчасце зацвіла, / Не дачакаўшыся Купальскай ночы». Кранаюць па-асабліваму вершы «Бэз адцвіў», «Прапіска», «Грыбнік», «Божы засценак», «Бабіна лета», «Завеі», «Захацелася бярозавага соку».

*Сэрца ў свеце даўнім б'ецца:
Маладосць успамінаю.
І хачу з табой сустрэцца
І баюся —
Не пазнаю.*

Гэта радкі з верша «Я гляджу праз часу дымку», які ўвайшоў у раздзел «Ты паўтарыся яшчэ раз», раздзел пра высокае пачуццё — каханне. Яно ў творчасці Міколы Маляўкі своеасаблівае — настальгічнае. Герой-адналюб увесць час шкадуе, успамінае, рэфлексуе. Гэтая якасць уласціва натурам цэльным, неразменным на часовае, выпадковае. «І подпіс твой дзязьочы берагу — / Як самы дарагі ў жыцці аўтограф»; «Распалася рук вязьмо. / Ты стала далёка марай, / І шлю я табе пісьмо — / У сінім канверце хмары»; «Страчаную раз, / Баюся страціць зноў цябе — / Навекі». Гэты ж настальгічны матывы і ў «Баладзе пра месячнае святло». Але ў паэта ёсць і вершы пра каханне сённяшняе, якое прыйшло назавусяды. Гэта творы, прысвечаныя жонцы Веры: «Пяшчотны трыпціх», «Ён не растаў яшчэ, той шлюбны снег», «Вобраз мілы», «Пласцінка», «Смага», «Успамінаюцца ночы», «Ты выйшла з ценю», «Спакойная і ціхая спярша»...

Творчасць Міколы Маляўкі нельга ўявіць без гумару. У «Сланечніку» ён прадстаўлены ў раздзеле «Гледзячы ў вочы». Многія з вершаў друкаваліся ў часопісе «Вожык». Ад памфлетаў да прытчаў і дасціпных вершаваных аповедаў — такі дзяпазон гумарыстычных твораў. Завяршаецца кніга раздзелам «Захоўвайце святло». Паэт разумее, што надыходзіць яго «зара вячэрня, журлівага зара». Таму спяшаецца, як тыя бярозы, дарыць «Святло ў вачах, святло ў душы, / Каб весялей сучаснікам жылося».

*Пакіну родным хату ў спадчыну,
Сярод партрэтаў — свой партрэт,
А з дому толькі усмішку матчыну
Вазьму з сабой у іншы свет.*

(«Як у сне»)

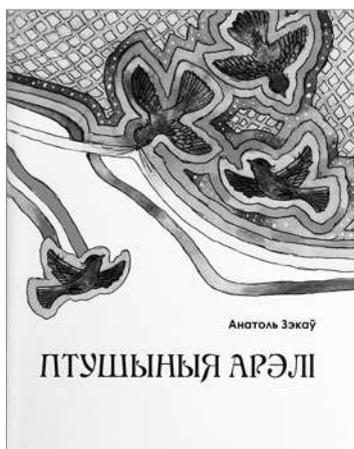
Са студэнцкіх гадоў мне запамнілася карціна Ван-Гога «Сланечнікі». Здаецца, Мікола Маляўка разгадаў яе сутнасць: «Не засцяць свету шэрыя дажджы, / Не абязножвае жыццёвы верад, — / Цвіце сланечнік у маёй душы, / Дарогу асвятляючы наперад».

Яўген ХВАЛЕЙ

На паэтычных арэлях

РОДНЫЯ ЛІРЫЧНЫЯ КРАСКІ

Анатоль Зэкаў паспяхова зарэкамендаваў сябе ў многіх літаратурных жанрах, але ў апошнія гады ўсё больш схіляецца да дзіцячай літаратуры. Сведчаннем таму — кнігі «Як Гаўка ў космас збіраўся», «Вожык вёз сараканожак», «Безбілетны Зай», «Азбуку мядзведзь вучыў», «Лічба з літарай сябруюць».

раў: «Як спіць вожык?», «Ці таўкуць мак камары?», «Як злічыць зоркі?», «Калі трэба прачынацца».

Паэт у «Птушыных арэлях», як зрэшты, і ў папярэдніх сваіх кнігах для дзяцей, імкнецца не толькі насычаць юных чытачоў інфармацыяй, а яшчэ і даць ім пэўныя парадкі, прытым нават у загадках:

*Звісаюць з дахаў вясной,
Як дзіды з далёкага веку.
Ды толькі пад імі не стой,
Бо тояць яны небяспеку.*

А часам аўтар знарок блытае чытачоў, такім чынам падштурхоўваючы іх самім разабрацца, як што трэба рабіць. Наглядны прыклад — невялікі верш «Чым што есці?»: «Хто з сяброў падкажа Мішку, / Як патрэбна есці ўсё ж. / Чэрпае пюрэ ён лыжкай, / А відэльцам лезе ў боршч».

Юныя чытачы разам з пісьменнікам змогуць пабываць «У дзедавым доме» і «У майстэрні», паспытаць «Бярозавік» і пастаяць «Перад дарогай», паспачуваць Мікіту («Небыліца з гузаком») і паспаборнічаць, хто болей згадае беларускіх гарадоў, назвы якіх заканчваецца на «ы» («Гарады з канчаткам «ы»»). А яшчэ — даведацца, як дзяўчынку Іну ператварыць у Паліну («Ад Іны — да Паліны») і што можа здарыцца, калі раптам прападзе мяккі знак («Рысь і мяккі знак»).

Прачытаўшы кнігу Анатоля Зэкава «Птушыныя арэлі», цяжка не пасябраваць з хлопчыкамі і дзяўчынкамі, звярамі і птушкамі, з якімі адбываюцца самыя неверагодныя прыгоды.

Зінаіда ГАРАДКОВА

І падобных твораў, што лёгка чытаюцца і лёгка запамінаюцца, у кнізе нямала. Толькі сярод аднастрофных вершаў — «Сімвал Беларусі», «Два мурлыкі», «Загараў Зай», «Малпы-цыркічы», «Музыканты», «Дождж», «Леў», «Іпадром» і іншыя. Вось, дарэчы, як вобразна апісвае аўтар пешаходны пераход: «Праз дарогу зebra бегла, / Бегла прытамілася. / На дарогу зebra легла, / Каб па ёй хадзілі ўсе».

Пераважная большасць герояў кнігі — звяры і птушкі, якіх паэт надзяляе чалавечымі якасцямі, а праз іх вучыць дзяцей не цурацца працы, быць шчырымі і чулымі, справядлівымі і сумленнымі, таварыскімі і спагадлівымі, у любы момант гатовымі на добрыя ўчынкi дзеля тых, хто побач. Хіба не выклікае замілавання ўчынак дзяцей з верша «Лёд і ёд»: «Як патрэскаецца лёд / І балюча стане лёду, / Мы ў аптэцы возьмем ёд — / Змажам лёду / Раны ёдам»? Апроч таго, лірычны герой Анатоля Зэкава яшчэ і дапытлівы, што вынікае з назваў некаторых твораў:

Не выключэннем стала і нядаўняе выданне — «Птушыныя арэлі», якое пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Тут вершы, небыліцы, скарагаворкі, задачкі, загадкі і нават адна шарада. Гэта значыць, што юныя чытачы могуць не толькі прачытаць кнігу, вывучыць на памяць той ці іншы верш, але і на практыкавацца ў выкананні аўтарскіх заданняў.

Літаратурная крытыка, адгукваючыся на дзіцячыя кнігі Анатоля Зэкава, неаднойчы адзначала добрае веданне ім дзіцячай псіхалогіі, уменне ў звычайнай з'яве ўбачыць незвычайнае і напісаць пра гэта захапляльна, з лёгкім гумарам, ад чаго вершы паэта лёгка запамінаюцца нават самымі маленькімі чытачамі. Тым больш што многія з іх складаюцца з адной ці дзвюх строф, але і гэтыя чатыры — восем радкоў часам нясуць столькі інфармацыі. У якасці прыкладу прывяду верш «Дзік»:

*Шышкі еў у лесе дзік
І скалоў сабе язык.
Не было б тае бяды,
Калі б еў ён жалуды.*

НЯЎДАЧА, ЯКАЯ ПРЫНОСІЦЬ ШЧАСЦЕ

Калі задуманае не здзейснілася, ці варта засмучацца? Вядома, не!

Так лічыць знакамiты шведскі пісьменнік і мастак Свэн Нурдквіст, чья кніга «Вандроўка Пэтсана» (з бясконцага серыяла, прысвечанага прыгодам гэтага героя і яго ката Фіндуса) выйшла не так даўно ў перакладзе Надзі Кандрусевіч.

Назва гэтай казкі падкрэслена падманлівая. Ніякага падарожжа, па сутнасці, няма. Ёсць толькі мара старога фермера Пэтсана нарэшце выправіцца ў горы (бо раней «грошай не было»), праверыць сваё новае вынаходства (напалову лук, напалову вуду), адпачыць у цішыні гор.

Але марам Пэтсана не суджана спраўдзіцца. Замест радасці адзіноцты ён апынаецца ў атачэнні ўласных курэй, якія хочучы, каб ён узяў іх з сабой.

Курыны палон, які не дазволіў герою выйсці нават за межы свайго горада, — яскравая метафара нашай несвабоды. У гэтым сэнсе падобную казку вельмі высока ацаніў бы Якуб Колас, які заўсёды пакутаваў ад таго, што не можа застацца адзін, бо з раніцы да вечара ягоня, кажучы метафарычна, «куры» трымалі за горла, нешта прасілі, паграбавалі, пазбаўлялі гэтак неабходнай адзіноцты. Ува многіх творах нашага паэта мы знаходзім выразныя ноткі наракання на такую яго цяжкую долю.

Але Пэтсан не беларус, наракаць не прывык.

Калі нельга трапіць у горы, то чаму не паставіць палатку ў сваім двары? Для курэй гэта будзе своеасаблівы

палац, дзе яны змогуць сябе адчуць прынцэсамі (бо трэба ж падумаць і пра гэтых бедных птушак, якім таксама надакучыла нязменная аднастайнасць куратніка).

А пакуль можна пайсці на возера і праверыць сваё вынаходніцтва — вуду-лук. Паводле Пэтсана: «Такім лукам можна было закінуць стралу з кручком далёка ў возера, нашмат далей, чым звычайнай вудай».

Чытачу можа падацца, што вось зараз і пачнецца самае цікавае. Можа, герой вылавіць якога-небудзь аграмаднага шчупака, падобнага на дракона?

І сапраўды, як толькі Пэтсан «узяў самага маленькага акунька, насадзіў яго на кручок ды /.../ запусціў стралу /.../, пачуўся моцны ўсплёск. Так магла зрабіць толькі сапраўды вялікая рыбіна. /.../ Шчупак быў памерам з цюленя. Ён вынырнуў яшчэ раз. Пэтсан трымаў лук з усяе моцы, але лёска не вытрымала, парвалася ды знікла пад вадой разам са шчупаком».

Магчыма, наш герой здолеў у далейшым адшукаць гэту міфічную рыбіну? Не.

Бо перад намі гісторыя не пра імпатна-фанатычнага капітана Ахаба і яго белага кіта, а пра разважлівага, мудрага шведскага фермера.

Мудрасць Пэтсана не ў тым, каб забыць пра свае няўдачы і, на манер

Іава, змірыцца з імі.

Ён разумее: любы перажыты канфуз, калі ты маеш паэтычную душу казачніка, здольны ператварыцца ў незвычайна-прыцягальную гісторыю, якую можна расказаць плеткару-суседу (гэта і зрабіў Пэтсан), альбо напісаць на аснове яе зымальнае апавяданне, больш праўдзівае, паводле свайго ўнутранага зместу,

чым рэальнасць.

Свэн Нурдквіст свядома пазбягае заманліва-вострых сюжэтных пава-ротаў, але ад гэтага яго кніга пра няздзейснае падарожжа і нязлоўленага шчупака не ўспрымаецца малацікавай показкай.

Перад намі арыгінальная прыпавесць пра паэта, чые жыццёвыя няўдачы маюць дзівосную ўласцівасць пераўвасобіцца ў твор сапраўнага мастацтва, бо плеткар-сусед раскажа пра гэтую казку ўсёй вёсцы, а можа, нават і сваякам з якога-небудзь Хельсінборга. А калі пра гэта даведаюцца жыхары названага горада (адкуль родам сам пісьменнік), то натуральна, што неўзабаве з'явіцца ў друку новыя прыгоды летуценніка Пэтсана.

Васіль ДАНЬКО-МАЙСЮК

*Тут змагу забыць аднойчы хіба я
Бацькаў сад,
Над хатай жаўрукоў,
Росныя світанкі па-над Ліпаю,
Сцежку ў жыце, казку з васількоў?!
Сціплю, як людзі,
З лустай жытняю,
Палобіў такой цябе змяля,
Мужная ў змаганні, працавітая,
Да пясчынкі родная зямля!*

Фарбы, вобразы, якімі насычаны паэтычныя радкі, — з маленства, дзяцінства Міколы Чарняўскага. Адкрываючы верш за вершам, спакваля збіраеш уражанні сустрэч з роднай вёскай паэта, яе ваколіцамі. Дарога-вузкакалейка, бліжняя вёска і вёсачкі, станцыі, чыгуначныя прыпынкі, мікратапонімы, рэчы, якія атачалі аўтара ў час маленства, дзяцінства, — усё разам стварае асаблівы мастацкі ландшафт. А людзі, з якімі сустраўся паэт, робячы першыя крокі па роднай хаце, бацькоўскім двары, вясковай вуліцы, — колькі ў іх вобразах адметнасцяў, сімпатычных штрыхоў!.. Сапраўды, чытаючы «Дажынкi», неўспадзеў насычаешся цеплынёю, міралюбствам, шчырасцю, з якімі расказвае М. Чарняўскі пра родную старонку. У паэта мурог «зірнуў спалохана»; дождж «прабег за акном»; дубок «у ладкі б'е, / Лісцём трапечы...»

Ёсць у кнізе і вершы, якія паказваюць развіццё свядомасці паэта, яго сталенне ў горадзе, адносіны з паэтамі-равеснікамі, з тымі літаратарамі, з якімі яго зводзіў лёс у час працы ў часопісах «Бярозка», «Вясёлка», у газеце «Піянер Беларусі», на Беларускай радзё. Часам тыя ці іншыя творы падаюцца мастацкім дакументам часу. Як, напрыклад, верш «Ён словы селяў, як зярняты...», прысвечаны даўно забытаму дзіцячаму паэту Івану Гурбану. Яго імя цяпер знойдзеш не ў кожным энцыклапедычным даведніку. Нараджэннем з 1922 года, ён і ў Саюз пісьменнікаў быў прыняты толькі ў 1994 годзе. Першая кніга вершаў І. Гурбана выйшла ў 1979 годзе — «Чубаценькі будзільнік». Хаця першы верш паэта, які нарадзіўся ў нясвіжскіх Юшавічах, дзе і пражыў, лічы, усё жыццё, надрукаваны ў часопісе «Польмя» яшчэ ў 1951 годзе. «Ён жыў, ён дбаў / Пра соткі з бульбай, / Ён помніў продкаў заповіт: / Любіў зямлю і кут свой Гурбан / Іван Яўхімавіч, паэт», — распавядае Мікола Чарняўскі ў творы, напісаным з нагоды прысвянення Юшавіцкай сельскай бібліятэцы імя паэта І. Я. Гурбана. Піша пра сціплага чалавека, які верыў, што свет з мастацкім словам павінен быць нашмат прыгажэйшы:

*Хоць і падводзілі ўжо вочы,
Пасля штодзённай сумятні
З паззіяй да позняй ночы
Гамонку вёў у цішыні.*

Кніга «Дажынкi», выдадзеная прыватным выдавецтвам «Смэлтак» невялікім накладам у 150 асобнікаў, — яшчэ і добры падарунак Міколы Чарняўскага сваім землякам, усім, хто жыве ў правінцыі, хто не пакідае сваёй прыхільнасці да роднай старонкі. Прыемна, што зроблена гэта ў Год малой радзімы.

Мікола РАЎНАПОЛЬСКИ

Будзе мне яна тым дарагая,
Што пачуццяў маіх не стрымае —
Сустракаць паймчуся зару.

Хараства буду бачыць вачыма,
Да яго дакрануся душой.
Пакаруся пачуццям нястрымным,
Буду весці размову няспынна
Аб усім, што я ў муках знайшоў.

З лугавой не расстацца парою
Ні сягоння, ні заўтра, ні ў сне.
Буду знаць гэты час, што з касою,
Што ўмываецца чыстай расою
І не дасць супакоіцца мне.

Буду лугу бясконца прызнаны —
Ён прыняў адзіноцтва маё
І вылучваў балючыя раны
Гойным водарам траў і дзірванаў,
Далучаў да рулад салаўёў.

Забярэ луг і гэтую скруху,
Што нагорнецца раптам не ў час.
Мае думкі луг, пэўна, падслухаў,
Калі быў я ў настроі, у смутку
І шукаў свайму смутку адказ.

З моста відны павароты
І Прыпяці, і тых гадоў,
Калі адкрываюцца шыроты
І дні, пазбаўленыя слоты,
Мне стануць вехай і вярстой.

Яны адною будуць мерай
На ўсе няпростыя гады,
Калі ў сябе губляў я веру,
Не мог пазбавіцца ад цемры,
Быў за паўкрока ад бяды.

З моста над Прыпяцю пабачу
Той яснавокі шчыры дзень,
Што прынясе, нарэшце, ўдачу
І я ад радасці заплачу,
Што адступае смутку цень.

І гэтай думкай акрылены,
Стаю над Прыпяцю-ракой,
Дзень сустракаю не стамлены,
Мой позірк чысты, не замглены —
Ён дорыць вечнасці спакой.

І нам гавораць пра святое
Абуджанага часу руны.

Яны — у вітражах касцёлаў
І ў фрэсках праваслаўных
храмаў,
Ва ўсіх людскіх пакутных
драмах,

Што помняць гарады і сёлы.

Як ні далёка ад нябёсаў
Жыццё нат грэшнае зямное,
Спяліць патрэбна нам святое
Ў саміх сябе праз слёзы-росы:

Праз ачышчэнне-пакаянне
Храм будаваць ў сабе заўсёды —
Ісці з добром да ўсіх, да згоды,
І быць да зла ў супрацьстаянні.

Я існую. І свет вакол,
Такі прыгожы і ласкавы,
Мне сцэле туманы на дол
І сыпле росы на атаву.

Я існую. І, значыць, Бог
Мне дараваў свабодны выбар,
Для долі ішчасце прыбярэ,
Каб склала я жыцця верлібр.

Я існую. І ад мяне
Залежыць тое, што раблю я,
Дабро і радасць не міне,
Нікога з тых, каго люблю я.

Я існую. І, значыць, быць
Павінна вартай існавання
І так жыццё сваё пражыць,
Каб не было расчаравання.

Так шкада: я не Ваш ідэал.
І, на жаль, ім ніколі не стане
Майго твару звычайны авал.
Кожны дзень — без сустрэчы
расстанне.

І таму горкай распачы
штурм
За плацінай хаваю спакою
І раблю неймаверны паўтор:
Застаюся сама сабою,

Каб не жыць у ілюзіях сноў
І каб Вас не абразіць
падманам.
... Заўтра мы размінёмся
ізноў:
Вы — са мной, я — з маім
ідэалам.

Я пражыла стагоддзе ў
зацішку,
Хаваючы на самым-самым
дне
Твой погляд і юнацкую
ўсмешку.

Але так шмат мінулага
ўва мне,
Прыціхлага, забытага,
нямога.
Маленькай птушкай памяць
ажыла,
Калі жыцця асення дарога
Нас праз стагоддзе цішыні
звяла.

Ноччу шамацяць па хаце
мышы,
Жывяцца старымі
ўспамінамі.
Гукі абвастраюцца у цішы,
Цені вырастаюць
вершалінамі,

АДЧАЙ ЧАСУ

(Наследаванне Караткевічу)

**Рабі нечакана, рабі, як не бывае, рабі,
як не робіць ніхто, — і тады пераможаш.**

У. Караткевіч «Ладдзя Распачы»

Я цябе не бачыла ніколі — ты заўсёды быў
перада мною.
Валасы — прабель мукі і солі —
гаркадымна пахнуць даўніною,

даўніной катрынак, брычак, княстваў —
з тых часоў, дзе твой адчай шукаўся,
дзе не каюся ты, а ўсміхаўся,
са сляпой жанчынаю кахаўся.

Цягнуцца да поўні
адзіноты,
Не даюць упасці ў
забыццё...
Шэрыя хвастатыя
згрызоты
Точаць ноччу на шматкі
жыццё.

Праз кіламетры і суткі
расстання,
Сум веснавых дарог
Ведаць, што будзе
жаданым спатканне.
Погляд твой — абярог
Ад адзіноты, тугі,
нараканняў,

Ад цішыні начэй.
Б'ецца на хвілі гадзіна
кахання,
Тоне ў вірах вачэй.
Стома імклівага ішчасця і
болю:

Што ж ты мяне не збярэго?!
Ты забіраеш мой пах з сабою
За кіламетры дарог.

Па сутнасці, нішто не мае
сэнсу,
Усё кладзецца тленам у
зямлю...
Але чаму так замірае сэрца,
Калі жаўрук спускаецца ў
раллю?

І кажам мы: жыццё вядзе да
смерці,
Скептычна шклянку поўнім
да краёў.
Аднак адчайна не даём
намерці
Дзіцячай веры ў праўду і
любоў.

Спяшаемся спазнаць
расчараванне,
Пагарду выпускаем з-пад
наvek.
Ды ёсць дэвіз бяссоннага
святання:
«Патрэбен чалавеку
чалавек».

Прымі жыццё як ёсць,
З нязменнасцю былога.
Мінулае — дарога,
Пачатак часам — лёс.
І ілях твой павядзе
Паміж памылак горкіх,

Спакус, надзвычай тонкіх,
Пакіне ў бядзе,
Каб вусны ў кроў кусаў
І верыў, адракаўся.
Каб біўся — не здаваўся,
Гарэў — і не згасаў.

Прывітанне табе, маё соннае
сонца.

За акном сёння восень, і
ранішні дождж
барабаныць па шкле.
Ён здаецца бясконцым,
як іляхі ад мяне да цябе. Але
ўсё ж...

Але ўсё ж гэты ранак мне грэе
далоні
кубкам кавы (а гушча пакажа
жыццё).
Перажыўшы нягоды і сотні
агоній,
я прашу гэту восень даць мне
забыццё.

Я прашу гэту восень быць
шчырай да донца,
быць сапраўднай і чыстай, як
ранішні дождж.
Прывітанне табе, маё соннае
сонца!

Ты не побач, ды грэеш мне
сэрца усё ж.

Мая адзінота на кончыках
пальцаў,
Твая прагучыць як
няўпэўнены смех.
Адзін на адзін нечакана
застаецца...
За цёмным акном сакавік,
белы снег.

Салодкая горыч на вуснах
гарачых,
Надзея на ішчасце ў дрыготкіх
руках.

Жаданне паверыць, што
будзе іначай!
І ты не сініца, а вогненны
птач,

Што яркім крылом развядзе
адзіноту
Сваю і маю, як няўпэўнены
смех.

За цёмным акном разлівае
пяшчоту
Вясновае сонца на стомлены
снег.

Я са спыненых часоў, гадзін астылых.
У сівых легендах я спавіта.
Я з мінулых, я з былых святыняў.

Толькі ў прыласці жыцця я — Vita.
Я — адчай бялявы немаўляці,
што не можа выказаць анёлаў.

Я — бязмежна-босае распяцце
на грудзях, шытышнікам замкнёных.

Я цябе схваю ў крылы, мілы,
калі крылы ападуць грахоўна.
Брама Распачы Ладдзю пуціла,
знік Харон, і ты — кіроўца чоўна.

Вуснамі з гарачаю крывёю
я беспамылкова, заповітна
прамаўляю: «Толькі б стаць тваёю!» —
бо тады й не страшна ў апраметнай!..

Я не згодная са смерцю прыныцова,
як кон ляжа...

Жыць мне нечакана, нетыпова.
Пляжыць смерць, людзей сваіх —
не пляжыць!..

Смерць не затрымаць, смерць не спыніць,
як і коней-зданей над прадоннем...
Ды баліць, нясцерпна ўсё ж баліць:
тая смерць і тыя нашы коні!..

Матуля ткала...

Ткала посцілку матуля
У ішчасці аж нітоў:
Сноўдаўся чайноч са шпуляй
І ствараў узор з квятоў.

Увабраў ён маці досвед,
Да зямлі яе любоў,
Цеплыню і летні росквіт
І блакіт прыўкрасных льноў.

Ткала маці, шчыравала
Аж да позняе пары,
Я дзяўчынкай назірала.
Вечар сцішыўся ў двары...

Тое даўня здзіўленне,
Той вячэрні супакой
І стварылі разуменне:
Трэба ўсё рабіць з душой.

Вякоў сяўба ўзыходзіць рунню —
Вяртае памяць пра былое.

Георгій МАРЧУК

Суседзі майго Юнацтва

(У Год малой радзімы)

САЛЕЙКО

Я пражыў на роднай вуліцы дваццаць гадоў. Малога даросля не цікавяць. Але ж калі пра іншых суседзяў збіралася больш інфармацыі, дык пра Салейко было амаль невядома нічога.

Я ведаў, што ён каваль. За ўсё жыццё адзін толькі раз і зазіраў да яго ў кузню. А вось да каваля Герасіма (яго кузня стаяла за пяцьдзясят метраў ад нашай хаты) мы, падлеткі, хадзілі штодня. Усе мае суседзі-мужчыны былі невысокага росту, нейкія хударлявыя. Салейко ж у целе, паўнаваты. Вусы насіў такія, як у майго дзеда: густыя і звисалі яны ўніз да падбароддзя. Рукі ў яго кароткія, але з шырокай далонню, а пальцы — як самаробныя. І жонка ў Салейко была невялічкага росту, увесь час нечым заклапочаная.

— Ай, Насця, няма калі. Бягу дахаты: грады трэба па-лоць, — адказвала яна маёй бабулі пры сустрэчы. — Ой, Насця, трэба, пабягу!.. Шчэ ж печ не тапіла, чоловіка накармаць трэба.

Да чайнай у нядзелю Салейко не хадзіў, не любіў выпіўку.

Прачуў неяк, што я захварэў. Сустрэў мяне, калі я вяртаўся ў гарадок з дыспансера, параіў:

— Ад чахоткі можна ўратавацца. Барсучы тлушч і харчы добрыя трэба. Мясца, мяса трэба есці, рыба сілы не дае. Сала дае сілу, часнок штодня, о гэ...

Хата ў Салейко была нейкая маленькая, старэнькая. Мы бралі ваду з аднаго калодзежа. Лёд, які нарастаў зімой каля яго, Салейко дзёўб па чарзе з маім хросным. Каваль чымсьці нагадваў Пацюка з аповесці М. Гоголя «Вечары на хутары каля Дзіканькі». Вельмі ён быў падобны да казанскага персанажа.

Калі памёр мой дзед, Салейко на могількі не пайшоў, у яго тады ўжо пачыналі балець ногі. «Мабыць, рэўматызма праклятая», — казаў ён.

Неяк кавальская справа пачала затухаць. Яшчэ былі заказы на цвікі, клямкі і засовы на дзверы. «За шчо буду жыць у старасці, не ведаю, — казаў ён маёй бабулі. — От папалі: пенсіі не будзе, дзецям прыйдзецца карміць, а дзе ім узяць... Коб хоць вэсну не закрылі», — жаліўся ён. «Вэсна» — так называлі ў нас гандаль насеннем кветак.

Праз некаторы час адбылася ў нас сустрэча з непрацяглай гаворкай. Жонка яго памерла, і застаўся адзін ён дажываць свой век у старой хаце. Цёплымі вечарамі, калі дзень доўжыўся доўга, Салейко прыходзіў да бабулі Лісаветы, яны садзіліся на лаўку ля плота і за няспешнай гаворкай бавілі час.

Калі я прыхаў у гарадок, Салейко пазнаў мяне:

— О, Жорык! Суседзе мой, дзякуй богу, выжыў, адолеў хваробу. Сядай. А мне, браце, пайшоў дзявяты дзясятка. Каб ні ногі, то яшчэ і танцаваць змог бы. Усе мае аднагодкі памерлі. Адна Лісавета тупае. Сяджу і думаю: гэта ж колісь на нашу Асэліцу вада прыбывала такая, яна становіцца як мора. Сюды параходы ці вялізныя лодкі пад ветразем пад вокны падплывалі. Ніхто пра тое не ведае. І кузні нікому не трэба, усё ёсць у магазінах. Каваль Герасім ад гора і памёр. Гэта шчасце, калі чалавек каму-небудзь патрэбен. Лісонька яшчэ рухавая. Дзяцей маеш? Адно малое... Працуеш у горадзе?.. Добра. Пенсія будзе. Я вось хворы, ногі баяць, а на белым свеце добра жыць, хораша. Каб здаровая старасць была, той яшчэ лепш...

Вось так я і пагаварыў першы і апошні раз з суседам Салейко.

У мінулым годзе я прыежджаў на радзіму, выпадкова пазнаёміўся з сынам каваля, які быў старэйшы за мяне на гадоў дзесяць. «Пазнаеш мяне, Жора? Я твой сусед». Дзе ж пазнаеш?! «Я — Паўло Салейко, сын каваля». Я адчуў сябе нікавата: «Даруй. Час... Не пазнаў».

Вельмі часта, калі на памяць прыходзяць успаміны пра родную вуліцу, выразна бачу на лаўцы Салейко і бабу Лісавету ў цёплым сонечным дзень. Шкадую, што мала з імі размаўляў пра іх маладосць, якая прыпала на пачатак XX стагоддзя, яшчэ пры цары. Адыгралі сваю ролю давід-гарадоцкія кавалі Герасім, Калабан, Марыніч, Салейко і непрыкметна сышлі ў гісторыю.

Сціпла, але годна, як і тысячы месцічаў, хто прыплываў на Асэліцу ў лодках пад ветразямі.

МАЗЕЙКА

Коней на нашай вуліцы трымалі тры гаспадары: Куст, Петравец і Мазейка Мікалай. У Мікалая была жонка Лена. Які-небудзь скептык, калі без настрою, можа мяне ўпікнуць: «Калі пішаш пра мужыка, навошта прышпільваць да аповеду жонку?». Дружка іраніст, мужык, калі адзін — гэта адна істота, а калі жанаты — другі чалавек, здараецца, што без жонкі яго і ўявіць цяжка. Лена і Мікалай была на дзіва моцная, прыстойная пара, яны ставіліся да людзей з вялікай пашанай. У тыя часы конь даваў неblaгі заробак: пасадзіць бульбу — бяры каня, разгнаць бульбу — бяры каня, прывезці дровы — і тут патрэбен конь, сена ўзімку ці трывы ўлетку прывезці.

Жывёла патрабуе догляду. У Мазейкі быў вялікі двор, каля хаты рос вяз. Воз рэдка стаяў у двары. Мазейка быў працавіты мужык. Яго жонка з суседкай даглядалі драўляны крыж і плячоўку вакол яго на рагу нашай вуліцы. Падчас барацьбы з рэлігіяй у цэнтры гарадка крыжы паспільвалі, а на дальніх вуліцах пакінулі, ды і Мазейка заступіўся за свой крыж. Мікалай быў з загарэлым тварам, здавалася, нібы толькі прыехаў з крымскага курорта, ён жа заўсёды працаваў на вуліцы, пад сонцам.

Любіў казаць: «Гарадчукі цяпер любяць і шануюць адукаваных настаўнікаў, дактароў... і я цягну, але і доктару, і настаўнікаў трэба ж падвезці бульбу, капусту, дровы... На зямлі людзі адно аднаму патрэбныя, так скажу...»

Вельмі ён з жонкай любіў спяваць. Былі нават спаборніцтвы: хто каго пераспявае: Патап і Ганна Кальчыха ці Мікалай і Лена Мазейкі. Нас, падлеткаў цягнула да рок-н-ролу, таму мы не беглі да іх, каб пастаяць і паслухаць. А вось калі я прыехаў на вяселле да стрыечнай сястры, усё ж давялося паслухаць дуэт Мазейкі. Яны спявалі старую гарадзецкую песню з натхненнем. Песня была працяжная, вясёлая і сумная, з пералівам. Госці не надта падтрымалі іх. Не ведалі слоў. Пасля Мікалай мне жаліўся: «От, Васільевіч, ніхто з нашых ужо і не ведае песню. Забываем сваё, няма каму перадаць. Шкада. Няма таго гарадка, няма...»

Напаткала Мікалая хвароба, нешта зрабілася з нагамі, і ратаванне было толькі ў ампутацыі. Застаўся Мазейка на адной назе. І, што б вы думалі, не кінуў сваёй працы. А шмат хто яго адгаворваў: «Мікалай, хіба табе больш за іншых трэба? Прадай каня. Спакойна жыві». На што Мікалай адказаў: «Як гэта прадай каня?! Я ж з ім... Гэта ж брат мой! Член маёй сям'і!»

З Мікалаем пасля таго вяселля я больш не сустракаўся. Помню, любіў ён нас, малых, на возе пакатаць. Памятаю яго песню на вяселлі, яго вочы.

А крыж і па сёння стаіць. Даглядае яго ўжо новае пакаленне.

Унучка Мікалая знайшла мяне ў сталіцы, і ўскалыхнула маё сэрца ўспаміны, вярнула мяне ў шчаслівыя дні дзяцінства і юнацтва. Хаця, хіба яны бываюць у каго нешчаслівыя. На ўвесь гарадок больш ніхто не трымае каня. Дзяцей цяпер возяць па вуліцах на машынах. Але хіба можна іх параўнаць з возам, калі над галавой чыстае неба, аблокі, дрэвы...

МАЛДАВАНЕЦ

Без перабольшвання гэта быў самы прыгожы мужчына ў гарадку. Ростам вышэй за сярэдні, нос прамы, карычневыя вочы, чорныя бровы, на барадзе ямка, густыя валасы і белаубая ўсмешка. Малдаванец не піў і не курыў. Зайздросцілі гарадчанкі яго жонцы. Было ў іх шасцёра дзяцей — пяць хлопчыкаў і дачушка, якая вучылася са мной у адным класе. Хлопцы былі пагодкамі. Сярэдні Мікалай браў актыўны ўдзел у мастацкай самадзейнасці, там мы і пазнаёміліся. Ён быў добры, таленавіты акцёр, няблага спяваў.

Малдаванец, як мне прыгадваецца, гэта была мянушка, а прозвішча — Кулага. Ён лічыўся ці старшынёй, ці старастам баптыстаў. У іх была вялікая хата, адзін пакой быў адзелены пад іх царкву.

Мне вельмі было цікава: як там у іх, што там? У прыватнаму царкву я хадзіў, і не адзін раз. Адночы, калі бацькі не было дома (павёз касу свайму кіраўніцтву) паказаў мне Мікалай іх малітвенны дом. Помню надпіс: «Христос есть любовь». Сцены ў ім былі ўпрыгожаны кветкамі. Стаялі драўляныя лавы і подыум нахштальт трыбуны, стол накрыты квяцістым абрусам. Я быў расчараваны: усё так сціпла.

У малітвенным доме кожную суботу збіраліся вернікі не толькі з гарадка, але і з вёсак Альшаны, Высокае, Туры. Было чуваць іх пенне.

Мікалай за дзеўкамі не бегаў, яны за ім бегалі. Такі прыгожы і зайздросны жаніх, што і казаць.

Прыехаў я з санаторыя і даведаўся, што Мікалай працуе акцёрам у мінскім тэатры лялек. Тут ува мне зайздасць прачнулася: ён змог, а я хіба не змог.

На маю просьбу даць адрас сына бацька адказаў: «Не ведаю і ведаць не хачу. Хіба гэта прафесія? Адна дурната». Малдаванец вельмі быў незадаволены выбарам сына.

Старэйшы Рыгор са школьных часоў захаваўся ў нашу суседку, дачку бухгалтара Сматалокі. Гэта была прыгожая пара.

Трохі маладзейшы за Грышу Валодзя з'ехаў у Казахстан і там, да вялікага гора бацькоў, загінуў у шахце. Можна, таму бацька і баяўся адпусціць ад сябе сыноў.

Але горад вельмі вабіў. Малдаванец купіў у Мінску для сыноў дом, непадалёк ад аэрапорта.

У той год, калі загінуў Валодзя, калі ён быў яшчэ дома, на сенажаці ўся сям'я складвала стажкі сена, і так адбылося: Мікалай свой стажок паставіў за стажком Валодзі. А калі прыйшла страшная вестка з Казахстана аб смерці сына, Малдаванец сказаў суседу: «Успомніна мае словы: памрэ Коля. Эх, стажкі, стажкі».

Малдаванец раіў мне: «Трымайся, сын, гарадка. Тут усё роднае, сваё. А ў свеце чужое... Людзей з Богам у душы вельмі мала. Цяжка там табе аднаму будзе...» — «А хіба я тут не адзін?» — «Не кажы. Стрыечныя браты ды сёстры ёсць. Дзядзькі жывыя. Тут і жонку лягчэй знайсці. Гарадчукі дзяцей любяць. Падумай... Добра падумай».

Я пра яго папярэджанне забыўся. Паехаў паступаць на акцёра ў Маскву, а пасля ў Ленінград. У інтэрнаце тэатральнага інстытута сустракаю свайго сябра школьных часоў Мікалая-Малдаванца. Ён вучыцца на рэжысёра лялечнага тэатра. Мікалай мне казаў: «Пішы п'есу для лялечнага тэатра, я пастаўлю».

У Мінску я працаваў ужо на кінастудыі, з вялікім азартам пачаў пісаць п'есу для Мікалая. Ён вярнуўся ў Мінск, але нешта не заладзілася са сталічным тэатрам, тады прапанавалі яму ўзначаліць тэатр лялек, які адкрывалі ў Магілёве. Мой сябар стрымаў слова і паставіў у новым тэатры маю першую лялечную п'есу. «Радуйся, Жора, пакуль я жывы. І падумаць ніхто не мог, што два блізкія суседы выб'юцца ў людзі і адзін паставіць п'есу другога. Нам такое і не снілася ў нашым клубе», — казаў ён мне.

Не ўсё склалася ў Мікалая ў сямейным жыцці. Жыў адзін. Не даў належнай увагі хвораму сэрцу і на трыццаць сёмым годзе жыцця раптоўна памёр.

На той час я вучыўся ў Маскве. Прыехаў дадому і трапіў на дзевяць дзён яго памяці. Бацька-Малдаванец моўчкі слухаў нас, маладзейшых. Дзіўна, але з узростам яго прыгажосць не прычымела. Толькі вочы згубілі цікаўнасць да жыцця. «Памятаеш, Жора, што я казаў: пойдзе за Валодзем стажок Мікалая. Навошта я яго ў горад адпусціў. Такі малады. Такі малады».

Нейкі нядобры лёс вісеў над сям'ёй малдаванца. Яшчэ два сыны памерлі ў адносна маладым узросце. А нам больш сустрэцца не давялося. На месцы яго старой хаты баптысты XXI стагоддзя адбудавалі вялікую камяніцу, якая ўпрыгожыла наш квартал. Але яна мне падалася халоднай, чужой. Так не хапала ёй дзіцячых галасоў і дабрага з цёплай усмешкай прасвітара Малдаванца, сын якога падштурхнуў мяне да літаратуры. Даўно тое было, а ў памяці затрымалася...

КВЕТКА. ЛЮБОЎ. ПАЭЗІЯ...

Уладзімір Караткевіч: маланкава і назаўжды

Імя Уладзіміра Караткевіча асацыюецца з гістарычнай прозай, шляхецкай Беларуссю, творчасцю яго вывучаюць у школе. Ён стаў ідэйным натхняльнікам цэлага пакалення і, як вынік, магутнай хвалі беларускага адраджэння. Але калісьці быў пачаткоўцам і ён. А першы зборнік вершаў пад назвай «Матчына душа» выйшаў 60 гадоў таму і адразу стаў з'явай у беларускай літаратуры. Застаецца ёю і цяпер. Бо такія творы не могуць са-старэць. Тэмы і праблемы, узнятыя паэтам, — вечныя.

Якім быў Караткевіч, чым жыў, што яго хвалявала ў тых гады? Звернемся да біяграфіі. У 1954 годзе Уладзімір скончыў універсітэт у Кіеве, адпрацаваў па размеркаванні два гады выкладчыкам рускай мовы і літаратуры ў вёсцы Лесавічы Кіеўскай вобласці, паступіў у звычайную аспірантуру, здаў кандыдацкі мінімум і пачаў пісаць дысертацыю пра паўстанне 1863 года ў мастацкіх творах. У 1957 годзе вярнуўся ў Оршу. Выкладаў рускую мову і літаратуру ў сярэдняй школе. Шмат пісаў і друкаваўся. Пазнаёміўся з многімі беларускімі пісьменнікамі, якія прыезджалі на чытацкія канферэнцыі. Быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў БССР. Васіль Зуёнак згадваў: «...я ў ліку маладых суперажывальнікаў сядзеў і слухаў, як чытае ён перад шанюнай пісьменніцкай публікай свайго “Машэку” — верш, нядаўна апублікаваны ў часопісе “Польмя”, і, галоўнае, верш, які адразу зрабіў імя аўтару (адзін верш! — так па-сапраўднаму ўваходзілі і ўваходзяць у літаратуру: не доўгацярылівым тленнем, а маланкава, не крыклівымі аб'яцанкамі і дэкларацыямі, а справай...)»

і гучных дэкламацый, то крытыкі мелі рацыю. Тым больш можна захапляцца смеласцю маладога творцы — ён не стаў «прагінацца», выпраўляючы «памылкі». У «Матчынай душы» няма ніводнага «прахаднога» верша (што было негалосна агульнапрынятым для большасці паэтаў: так бы мовіць, «кесару — кесарава»: накрэмзаў некалькі вершыкаў пра Леніна ды партыю — і пішы пра што жадаеш).

Таму і цікава цяпер чытаць «Матчыну душу», згадваючы спецыфіку літаратурнага жыцця таго часу. Чым кранаюць вершы Караткевіча?

Высокі пафас у іх ёсць. Але ў іншым і па-іншаму. Не галаслоўны, не пусты і не крыклівы, а глыбока гуманістычны, з самой сутнасці душы пісьменніка. Ён — у безумоўнай

любаві да Айчыны і да чалавека, кожнага дрэўца, звера, раслінкі як праявы жыцця. Любоў Караткевіча праяўлялася ў тым, што ён ведаў пра Беларусь усё. Гісторыю вывучаў у архівах. Ведаў кожную травінку, птушку, фальклор і нават зоркі. Не прыгадваецца ніводнага іншага паэтычнага зборніка, у якім так багата было б раслін: плакун-травя, зябер, асот, ваўчкі, бярозка, павітуха,

*О, як трэба шукаць на шляхах чалавека,
Як любіць, берагчы і не крыўдзіць яго,
Каб пабачыць славу наступнага века
Ў сэрцы сціплага сына суседа свайго!*

(3 верша «*** На паўстанках, засыпаных лісцем бярозавым», 1956).

Вельмі кранае інтымная лірыка, дзе мяжуе (як і ў многіх іншых вершах) высокае-вечнае з іранічным і прыземным. Уражвае глыбіня пачуццяў, а таксама майстэрства паэта-апаведальніка, мастака. Як маляўніча ён перадае трагедыю народа праз учынак! Не адразу разумееш, пра што верш: пра вайну? пра ўзаемаадносіны?..

«Караткевіча немагчыма ўявіць без бліскучага гумару: маладога (незалежна ад узросту пісьменніка), задзёрыстага і чалавекалюбнага па сваёй прыродзе. Яго жарты не крыўдныя, не ранняць і не высмейваюць, а хіба што расфарбоўваюць свет у больш яркія адценні, узнікаюць настрой, яны — ад адчування паўнаты і насычанасці жыцця.

*...О, каб ведалі вы, што такое каханне на схіле дзён,
Горкае і гарачае, не такое, як ранняя вясной!..
А учора сказаў ён, што зноўку пойдзе да жонкі свайго!..
Без яго апусцелі б на веку сэрца маё і дом!..
Мужчына ад плачу затросся, як яна дваццаць год*

таму.

Перад тым, як жанчыны вочы заснаваў невядомага

дым,

Ён прыпаў да губ схаладзелых у пацалунку адным.

*І ён зразумеў, нарэшце, што яна дачакала свайго!..
(3 «Паргызанскай балады», 1957).*

Можна шмат цытаваць і іншыя вершы: «Стаю ўначы ў завіруху», «Праменьчык», «Жаданы госць», «Балада пра паўстанца Ваўкалаку», «Рута ў халоднай расе», «Гісторыя з першым каханнем», «Зімняя элегія», «Размова з Кіева-Пячэрскім сланом». І ўва ўсіх іх паэт застаецца сабой: лірыка — і эпас, неабдымнае — праз малое...

А яшчэ Караткевіча немагчыма ўявіць без бліскучага гумару: маладога (незалежна ад узросту пісьменніка), задзёрыстага і чалавекалюбнага па сваёй прыродзе. Яго жарты не крыўдныя, не ранняць і не высмейваюць, а хіба што расфарбоўваюць свет у больш яркія адценні, узнікаюць настрой, яны — ад адчування паўнаты і насычанасці жыцця. Адметна, што найчасцей паэт іранізуе над сабой і робіць гэта без ценю самалюбавання ці незадаволенасці, а, наадварот, на высокапачуццёвай хвалі:

*...Прамазаў я. І радасна чамусьці,
І горка мне. Ляці сабе далей,
Мая крылатая, святая радасць,
Жыві і хоркай, і выводзь дзяцей!..
Я, можа, мазануў зусім наўмысна.
(А мо брашу, няўмельства прыкрываю, —
Не ведаю.)*

(3 верша «Цяга», 1956).

Успаміны Алеся Асіпенкі як найлепей дапаўняюць псіхалагічны партрэт пісьменніка: «У Караткевічу дзіўным чынам ужываліся ўзнёслы да наіўнасці рамантызм з бязлітасным рэалізмам. Ён глядзеў на свет як бы праз дзве прызмы: адна прыводзіла яго да экстазу перад прыгажосцю і буйнасцю жыцця, другая — да роспачы перад пачварнай несправядлівасцю і гвалтам. Іншы на ягоным месцы раздвоіўся б, згубіў бы арыенціры ды пайшоў па жыцці і літаратуры, як усе, — па праспекце. Караткевіч застаўся верны сабе і сваім прыхільнасцям. У яго быў добры дарадца — мудрасць».

Невыпадкавая і сімвалічная назва зборніка. У фальклорнай кветцы «матчына душа» сканцэнтравана самае дарагое для паэта, неадрыўнае ад яго асобы. Гэта Радзіма і ўсё, што з ёю злучана: курганы сівай даўніны, чароўная прыгажосць краю, казкі і паданні роднай зямлі, пакуты і барацьба народа і яго неўміручая душа, магілы продкаў.

*Цяжкі крыж, але вельмі пачэсны,
Пераліць на свае аркушы
Казку мудрую, простую песню,
Кветку матчынай чыстай душы.*

Апошняе чатырохрадкоўе з аднайменнага верша гучыць як крэда Уладзіміра Караткевіча. Гэта тое, дзеля чаго ён нарадзіўся і чаму аддаў усё сваё жыццё.

Яна БУДОВІЧ

«Высокі пафас у іх ёсць. Але ў іншым і па-іншаму. Не галаслоўны, не пусты і не крыклівы, а глыбока гуманістычны, з самой сутнасці душы пісьменніка. Ён — у безумоўнай любаві да Айчыны і да чалавека, кожнага дрэўца, звера, раслінкі як праявы жыцця.

А вось што ўспамінае пра тых часы яго пляменніца Надзея, якая была тады яшчэ дзіцём і разам з бацькамі прыезджала ў Оршу: «Самыя яркія і ўдзячныя згадкі — калі дзядзька навучыў мяне плаваць. ...Помню, прачынаўся ён заўсёды рана, хаця працаваў позна. Браў сабаку Тобса і ішоў на Дняпро. Пасля абеду, здаралася, клікаў з сабою мяне. Я толькі ўмела заграбаць па-сабачаму, але прапльвала які метр, не болей. Дзядзечка цярыліва няньчыўся са мной. Я клала яму рукі на плечы, і мы спрабавалі плысці. ...Неяк ён не вытрымаў: “Калі зараз не паплывеш, больш цябе з сабою не вазьму”. Ад страху я паплыла... Спраўдзілася мая заповітная мара — я на другім беразе! Мы ўзлезлі па пясчаным адхоне і пайшлі ўздоўж ракі ўверх па цячэнні. Горад знік. Засталіся поле, сонца, вецер і мы. Ён расказваў мне пра ўсё, што мы бачылі, — кветкі, птушак, траву. Ён усяму ведаў найменне. А то раптам замаўкаў, думаў пра нешта сваё, і я старалася яму не перашкаджаць...»

Менавіта такім і паўстае аўтар, мяркуючы па яго вершах: улюбёны ў жыццё і ў Бацькаўшчыну, вельмі ўдумлівы і адначасова з маладым запалам, лёгкі на пад'ём; узнёсла-рамантычны, наіўны, але ў той жа час не па гадах сталы. Для многіх творцаў такі ўзрост — яшчэ час пошуку сябе ў літаратуры, але Уладзімір тады ўжо дакладна ведаў, дзеля чаго ён прыйшоў у гэты свет.

За год перад тым, як «Матчына душа» пабачыла свет, пасля першых публікацый у часопісе «Польмя» (а былі таксама і ў «Маладосці», і ў «Чырвонай змене»), і ў «Літаратуры і мастацтве» у аршанскай газеце з падачы яе рэдактара пайшлі нападкі на маладога паэта. Вершы абвінавачвалі ў «безыдэйнасці». Што гэта былі за творы (якія пазней увайшлі ў першы зборнік)? Цяпер яны шырока вядомыя, з'явілася шмат адсылак да іх, яны натхнілі іншых літаратараў на напісанне вершаў-прысвячэнняў: «Машэка» (упершыню — у часопісе «Польмя» за 1955 год), «Заяц варыць піва», «Орша», «Стаю ўначы ў завіруху», «Балада пра паўстанца Ваўкалаку» (упершыню — у «Польмі» за 1956 г.), «Вадарод», «Песня шафэра», «Як размаўляюць зьяры і птушкі», «Праменьчык», «Лісце», «Сырцовыя цагліны», «Гісторыя з першым каханнем» (упершыню — у «Польмі» за 1957 г.). Калі пад «безыдэйнасцю» разумелася адсутнасць дыфірамбаў у адрас камунізму і рэвалюцыі, а таксама партыйнага пафасу

таполі, вішні, слівы, клён, рабіна, бэз, асіна, дуб, яліна, альха, ліпа, каштан, явар, жаўтазель, рута, лілеі, папараць, верас, пралескі, вярціні, «адуванчыкі», шыпышына, гарбуз, кроп, мята, авёс, раска, крушына, каліна, палын, груднічнік, пальмы, алівы, мангустаны, альясы... Ёсць тут і зоркі, і зьяры, і казюры. А яшчэ — цар змяіны, Ян Прыгожы ды іншыя фальклорныя вобразы...

Уражвае, як арганічна і натуральна ў пісьменніка спалучаецца велічнае і штодзённае, побытавае, сентыментальнае, нават дробнае:

*...Дойлід еў, а сын, што ежу прынёс,
З белым пухам на галаве,
Без штаноў, хадзіў на крывых нагах,
Еў груднічнік і розную дрэнь,
На жабінае племя наводзіў жах...*

І побач такое:

*Шмат разоў стагнала зямля ад тугі
І ўзрастаў на руінах палын...
Але быў непарушны адбітак нагі
На паверхні сырцовых цаглін.*

(3 верша «Сырцовыя цагліны», 1957).

*...Дваццаць першага веку галапузы Бетховен
Бацькаў кубак штурляе, каб звон пачуць.
...Адсяябаны Шаляпін басам шалёным
Лямантуе з-пад матчынай жорсткай рукі.*

І тут жа — квінтэсэнцыя ўсёй існасці гуманізму:

Хто такі Паклонскі?

Гістарычны жанр у беларускай літаратуры новым і слаба распрацаваным не назавеш. Уладзімір Караткевіч, Кастусь Тарасаў, Уладзімір Арлоў, Анатоль Бутэвіч, Леанід Дайнека, Адам Мальдзіс, Кастусь Цвірка, Людміла Рублеўская і многія іншыя зрабілі вельмі шмат для ўмацавання гістарычнай памяці беларусаў. Дзякуючы ім многія эпохі, постаці, падзеі перасталі быць абстрактнай і «ажылі» на старонках твораў. Таму з'яўленне новага гістарычнага рамана не можа лічыцца выключнай падзеяй для нашай літаратуры, але і ардынарнай, штодзённай з'явай таксама не назавеш.

Раман Яўгена Зубовіча «Беларускі палкоўнік. Кніга 1» (Мінск, Пазітыў-цэнтр, 2018), які сёлета пабачыў свет, прысвечаны найбольш складанаму часу ў гісторыі нашай краіны. Гэта сярэдзіна XVII ст., якое ўвайшло ў памяць нашых продкаў як «крывае» з-за бясконцых войнаў. Акрамя таго, гэта час пашырэння расколу ў грамадстве Вялікага Княства Літоўскага. Грамадзянскі раскол і канфрантацыя ў нашай даўняй дзяржаве былі выкліканы Кантррэфармацыяй і стратай «палітычным народам» (шляхтай) ранейшых арыенціраў «агульнага добра», верацярпнасці і вяршэнства закона, якія пашыраліся на хвалі Рэнесансу і Рэфармацыі стагоддзем раней. Заняпад хрысціянскай маралі праявіўся і ў тым, што многія землеўласнікі, страціўшы спагаду да сваіх падданных, умацнілі прыгнёт. Частка прыгонных бегла на поўдзень і далучалася да казацкай вольніцы...

Магчыма, з прычыны складанасці гэтага перыяду ў нашай літаратуры існуе не так ужо і шмат мастацкіх

твораў пра герояў XVII ст. Тым большую каштоўнасць мае «Беларускі палкоўнік».

У цэнтры першай часткі рамана — асоба магільёўскага шляхціца Канстанціна Паклонскага. Паклонскі — рэальная гістарычная постаць. У віхуры палітычных падзей 1654 г. ён атрымаў ад расійскага цара Аляксея Міхайлавіча званне «беларускага палкоўніка» і права набіраць войска на Магілёўшчыне. Асабліваю цікавасць рамана надае якраз вастрыня і пераменлівасць тагачасных палітычных падзей, што дазволіла пісьменніку паказаць розныя рысы характару сваіх герояў.

Героі кнігі — людзі разнастайныя, са сваім розумам, ахвярнасцю і амбіцыямі, грахамі і праведнасцю.

Галоўны герой рамана пазбаўлены кніжнай зададзенасці, якая часам сустракаецца ў беларускай гістарычнай прозе. Дзеянні Паклонскага прадбачыць цяжка. У адной сітуацыі ён рызыкне сваім жыццём і місіяй, каб абараніць гонар звычайнай магільёўскай гандляркі, а ў іншай — забівае бяззбройнага палоннага, які сказаў яму праўду. «Беларускі палкоўнік» можа доўга прадумаць план узятця горада ці мястэчка, а можа, пад уплывам асабистых эмоцый, кінуцца з купкай адданных жаўнераў на бессэнсоўны штурм Магілёва.

Цікавы і даволі рэдкі для нашай літаратуры вобраз пратэстанцкага пастара. Магілёўскага евангельскага святара мы бачым у адзін з самых драматычных момантаў, калі яго жыццю пагражае небяспека. Ва ўсіх бедах, якія абрынуліся на магільёўскіх пратэстантаў, вінаваты

Паклонскі, але, нягледзячы на гэта, пастар да яго ставіцца роўна і нават дорыць уласную Біблію, паказваючы такім чынам, што нельга ніколі ставіць крыж на чалавеку, нават калі ён памыляецца і робіць зло.

Вера пастара і вера Стасі Зяновіч, якую кахае Паклонскі, падобныя і розныя. Пастар, першы раз бачачы Паклонскага, дае яму шанц, нават калі той на кепскай дарозе. Стася ж кажа, што можа змяніць сваё стаўленне да «беларускага палкоўніка» толькі тады, калі ён пакаецца і пачне адкупляць свае грахі.

Вобраз маскоўскага ваяводы Міхайлы Ваяйкава, прыстаўленага сачыць за Паклонскім, адразу не выклікае антыпатыі ці сімпатыі. Аўтар дае магчымасць чытачу самому разабрацца ў гэтым чалавеку, убачыць яго моцныя і слабыя бакі, ацаніць учынкi, і, галоўнае, мэту яго з'яўлення ў жыцці Паклонскага.

Яўген Зубовіч падае вельмі канкрэтныя геаграфічныя і храналагічныя каардынаты падзей, тым самым падкрэсліваючы іх гістарычную праўдзівасць. Кніга з'яўляецца своеасаблівай энцыклапедыяй таго часу, вельмі добра паказвае штодзённае жыццё. Аўтар напоўніў твор апісаннямі вопраткі, страў, умацаванняў, зброі і вайсковага рыштунку, тагачасных промыслаў, тавараў і інш. Асаблівы моўны каларыт тэксту надае частае ўжыванне дзядзькам «беларускага палкоўніка» Міхалам Рудніцкім (тут назіраецца тыпалагічнае падабенства з Ануфрыем Заглобам з трылогіі Генрыка Сянкевіча) розных прымавак і жартаў. Аўтар пераносіць чытача то ў сталіцу Багдана Хмяльніцкага Чыгірын, то ў стан Аляксея Міхайлавіча пад Смаленскам, дзе адбываецца сустрэча Паклонскага з царом, то ў сядзібу магільёўскага дзяржаўцы Пятроўскага.

Юрась БАЧЫШЧА,
кандыдат гістарычных навук

ТАЯМНІЦЫ РОДНАГА КРАЮ

Пухавіцкае краязнаўства надзвычай багатае на імёны руплівых збіральных гістарычнай памяці. Можна назваць літаральна дзясяткі імёнаў настаўнікаў, музейшчыкаў, журналістаў, шарговых работнікаў культуры, сельскай гаспадаркі, якія ў розныя часіны ўзнаўлялі старадаўнія згадкі пра родную старонку. Узнаўлялі ў перыядычным друку, выпускалі кнігі, стваралі грамадскія музеі. Віктар Арлоў, Браніслаў Зубоўскі, Анатоль Ярохін, Аляксандр Прановіч, Барыс Муха, Наталля Вайцяховіч, Сяргей Сіпач, Васіль Свістун, Міхась Тарасевіч, Іван Чуйкоў, Мікола Алечык, Аляксандр Пікулік і шмат хто яшчэ... Пералік можна доўжыць. Раённая газета «Пухавіцкія навіны» ва ўсе перыяды сваёй гісторыі заўжды спрыяла развіццю краязнаўчай праблематыкі на сваіх старонках. Над гэтым працавалі і працуюць як штатныя супрацоўнікі, так і пазаштатны грамадскі актыў.

Апошнія гады ўсё часцей з'яўляецца ў друку імя Станіслава Крэпскага — ураджэнца пухавіцкай вёскі Раўчак. Выпускнік філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, ён некаторы час служыў ва Узброеных сілах, а пазля — у Міністэрстве ўнутраных спраў. Ды, відаць, захалленне мастацкай літаратуры, краязнаўствам ніколі не пакідала творчую асобу. А зусім нядаўна мне давялося пазнаёміцца з кнігай Арыны Клімовіч «Тапонімы роднага краю» (Мінск, «Белпрынт», 2018). З прадмовы да выдання выступае пісьменнік Уладзімір Барысенка. Вось што, у прыватнасці, ён піша: «...мяне вельмі ўразіў гэты твор шаснаццацігадовай дзяўчынкі Арыны Клімовіч, без перабольшвання магу сказаць, што гэта магла б быць дыпломная работа студэнта-філолага, якая заслугоўвае ўвагі, бо асноўваецца не толькі на даследаваннях навукоўцаў, звестках з інтэрнэту, але і на памяці носьбітаў звестак аб малой радзіме. Апошняе асабліва цікавае, бо краіна нейкія таямніцы роднага краю, якія ў зусім недалёкія часы замоўчваліся і нават пра іх было небяспечна гаварыць. Але, слава Богу, мы цяпер можам пра гэта сказаць: хто мы такія і адкуль пайшлі...<...> Гэта і значны краязнаўчы матэрыял.

Такія распрацоўкі і даследаванні сапраўды дапамагаюць нам вызначыць сваю самаідэнтыфікацыю.

Я ведаю, што любімыя прадметы Арыны Клімовіч — біялогія і хімія і там яна займаецца даследаваннямі і больш глыбокім вивучэннем іх...»

А ў наступнай прадмове — «Ад аўтара» — даведваемся, што дарадцам і першым чытачом работы Арыны быў яе дзядуля — згаданы ўжо Станіслаў Іванавіч Крэпскі.

Арына Клімовіч, напісаўшы на пачатку кнігі ясны і лаканічны ўступ, прысвечаны багаццю тапонімаў, мікра-тапонімаў нашай Беларусі, канцэнтруе ўвагу выключна на пухавіцкай гісторыі. Матэрыялам для цэлага шэрагу

творчых высноў для аўтара служыць паданні, легенды, расповеды жыхароў Пухавіч і суседніх вёсак. Разам са сваімі суразмоўцамі краязнаўца зазірае ў далёкія стагоддзі. Расказвае чытачу, што памятки часу захаваны ў назвах вуліц, асобных аб'ектаў мястэчка. Вось што чытаем пра пачатак ваяўнаццатага стагоддзя: «...Затрымка шведаў каля маёнтка князеў Пуховічаў паспрыяла расійскім войскам дагнаць іх за кіламетраў дзесяць у лясным масіве, які месціўся ўздоўж Свіслачы.

Шэрагі шведскага войска расцягнуліся на шляху на некалькі кіламетраў. Апошнімі рухаліся тылавыя асобы з правіянтам, дзе было шмат жанчын-швадзянак з дзецьмі.

Расійскія войскі напалі на перадавыя ўзброеныя атрады шведаў, а асобы з нарабаваным захавалі без стрэлаў.

Жанчыны з дзецьмі разбегліся па навакольных вёсках, ды так, з цягам часу, і прыжыліся.

Падрасталі дзеці, дзяўчаткі браліся шлюбам з беларускімі хлопцамі, хлопцы-шведзюкі — з беларускімі дзяўчатамі.

У рэшце рэшт, жыхароў гэтых вёсак і цяпер называюць шведамі, хаця прозвішчы ў іх беларускія: Мікульчыкі, Свірыдовічы, Сітнікі і гэтак далей. Сапраўды, знешні выгляд іх твараў, асабліва калі ведаеш, на колькі адрозніваецца ад беларусаў, хаця ўсе яны лічаць сябе тутэйшымі людзям. На крутым правым беразе Свіслачы яшчэ захаваліся невялічкія курганы, якія мясцовыя жыхары называюць шведскімі».

Дзякуючы Арыне Клімовіч мы маем магчымасць ажыццявіць унікальнае падарожжа па ваколліцах мястэчка Пухавічы (цяпер — аграгарадок). Ды і ў самім паселішчы нас чакае нямала адкрыццяў. Краязнаўца знаёміць чытача з тагарамі, яўрэямі, якія раней жылі ў мястэчку. Інфраструктура мястэчка сто гадоў назад, зразумела, адрознівалася ад сучаснай. Выразна была акрэслена плошча для кірмашоў. У Пухавічах дзейнічалі царква, сінагога, два малельныя яўрэйскія дамы, кузня Янкеля, цырульня, чатыры майстэрні па рамонце абутку, вадзяны млын. Карыстаючыся сведчаннямі старых жыхароў, А. Клімовіч дэталізуе аповед, узнаўляе рэльефны партрэт паселішча, закранае найболей важкія грамадскія, сацыяльныя з'явы, што адбыліся ў краі, у Пухавічах у розныя часіны.

З Пухавіч А. Клімовіч запрашае нас у суседнюю Зацітаву Слабаду, затым — на Раўчак, у тую мясціну, дзе некалі стаялі хаты Беразянік, Грабаўя. Адметнымі падаюцца згадкі пра мікра-тапонімы, якімі спрадвечку названы былі лугі, пералескі, палеткі, балаціны, старыя слябіны, — Бойня, Смалоўшчына, Папоўшчына, Клеўкаў хутар, Падклеўшчына, Копанка, Мунькаў Кут, Есіпчыкаў Шнур, Барок, Цітава Копанка, Казлоў Рог, Дземідовічаў сенакос, Доўнарава поле... У сваёй краязнаўчай працы аўтар ставіць розныя пытанні, вылучае свае версіі. Як, напрыклад, і ў гэтым выпадку: «...назва Казлоў Рог — гэта не надта топкае балота з сакавітымі травамі. Назва яго паходзіць ад таго, што яно было шырокім каля вёскі Восава, а далей да Свіслачы звужалася ў крывы клін, быццам рог казла і належала пану Казелу, якога мясцовыя жыхары, вядома завочна, называлі казлом. Вось і думай: ці то па падабенстве, ці то па прыналежнасці далі найменне гэтай мясціне».

Кніга «Тапонімы роднага краю», створаная вучаніцай дзясятага класа СШ № 23 горада Мінска Арынай Клімовіч, чые бабуля і дзядуля з Пухавіч і Раўчак Пухавіцкага раёна, чые прадзеды жылі на Пухавіччыне, — сапраўдны творчы ўнёсак у пухавіцкае краязнаўства, рэгіёназнаўства. Яе можна смела выкарыстоўваць на ўроках гісторыі Беларусі, беларускай літаратуры і беларускай мовы, на ўроках геаграфіі ў агульнаадукацыйных школах Пухавіччыны.

Мікола БЕРЛЕЖ

Без права на безАБЛІЧНАСЦЬ

Скульптурны характар айчыннай прасторы

У большасці выпадкаў людзі баяцца ўсяго, што ім незразумела. Нехта можа сказаць, што не любіць вустрыцы, пры гэтым ніколі іх не пакаштаваўшы. Гэта як з карцінай: каб спадабалася адна, перад гэтым трэба ўбачыць 500 іншых, каб мастацтва не заставалася закрытай прасторай. У такіх выпадках патрэбен праваднік, які зможа раскрыць новы свет. Пра гэта распавёў Аляксей АДУЦКЕВІЧ, дырэктар галерэі сучаснага мастацтва «АртПорт», якая найперш прадстаўляе беларускую скульптуру.

яго работах было сумяшчэнне фізічнага, духоўнага і філасофскага.

Творца павінен паказваць нешта сваё, новае, цікавае. Можна зляпіць класічную фігурку, але яна будзе выглядаць нудна. Важна знаходзіцца ў пошуку чагосьці незвычайнага. Ствараць сваю гісторыю, дадаваць элементы, не ўласцівыя класіцы.

— Ці ёсць перспектывы для скульптараў у асаблівай мастацкай прасторы Беларусі быць запатрабаванымі сярод рэальных людзей?

— Ёсць шмат добрых скульптараў, работа з якімі дае добрыя вынікі. Праблема — у неіснаванні рынку. Дакладней, ён ёсць, але вельмі абмежаваны. Тут важная падтрымка з боку дзяржавы ці наяўнасць простых про-

ліку і ў музейных, не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Іх работы ўваходзяць у знакамітыя прыватныя і музейныя калекцыі.

— У беларускай скульптуры, пэўна, ёсць матывы, якія адрозніваюць яе ад іншых? Каго выяўляюць найчасцей?

— Беларускія скульптары часта адлюстроўваюць тэму вайны, таму што гэта звязана з нашай гісторыяй. Часта лепяць жывёл. Напрыклад, скульптура зубра — адна з самых пашыраных.

ных пашыраных.

— Скульптуры як творы мастацтва павінны ўпісвацца ў выставачную прастору. Але гэта можа быць не толькі асобная галерэя ці выставачная зала, але і гарадское асяроддзе. Хто са скульптараў, на ваш погляд, цікава працуе для Мінска?

— Безумоўна, велізарны ўнёсак у культурнае развіццё горада зрабіў Аляксандр Шапо — старшыня секцыі скульптуры Саюза мастакоў. Яго намеснік — Максім Пятруль. Яны бяруць удзел у сходах, скіраваных на паліпаванне Мінска. Праект Аляксандра Шапо, напрыклад, можна ўбачыць паміж станцыямі метро «Пятроўшчына» і «Міхалова». Праект носіць назву «Маці, якая смуткуе». Таксама Шапо, Пятруль і Селіханаў бралі ўдзел у стварэнні праекта «Вялікі Трасцянец».

У Максіма Пятруля вялікае жаданне развіваць горад. Максім — аўтар твораў візуальнага мастацтва для грамадскіх прастор: фантан Перамогі, станцыі мінскага метрапалітэна «Грушаўка» і «Малінаўка». Манументальныя творы знайшлі сваё месца не толькі на тэрыторыі Беларусі, але і Кітая. Яго скульптуры канцэптальныя. Для Мінска трэба зрабіць вельмі шмат, каб дагнаць еўрапейскія сталіцы. Калі ідзе будаванне аб'екта, то забудоўшчык павінен у план уключаць і наяўнасць вырабу мастацтва. Тут больш пытанне да архітэктараў і самой сістэмы. У нас ёсць

што мяняць. Многія раёны рызыкуюць застацца безаблічнымі. Аднак апошнім часам мы можам заўважыць змены. Прыемна назіраць, як паступова з'яўляюцца новыя скульптуры, а гэта значыць, што рух ідзе. Наяўнасць скульптур развівае крэатыўнае мысленне ў моладзі з'яўляецца іншае адчуванне прасторы. Чым больш будзе арт-аб'ектаў, тым больш мы будзем ганарыцца нацыянальнай культурай.

Таццяна СЕМЯНKOBA

дажаў фізічным асобам праз галерэі. Кожны павінен займацца сваёй справай. Мастак не павінен думаць пра бухгалтэрыю ці пра тое, як зрабіць свой каталог. Быць рознакаковым складана, у такой сітуацыі можна страціць сябе ў іншым, больш важным. Беларусь вядомая не толькі па творчасці Шагала і Малевіча. У нас ёсць і іншыя выдатныя аўтары. Напрыклад, Аляксандр Шапо, Максім Пятруль, C/A/C group Алега Шобіна... Творы гэтых аўтараў выстаўляліся на розных пляцоўках, у тым

— У чым асаблівая задача вашай галерэі ў дачыненні і да мастакоў, і да наведвальнікаў, якія могуць стаць патэнцыяльнымі пакупнікамі?

— Сучаснае мастацтва складанае для ўспрымання і разумення непадрыхтаванага глядача. Кожны праект нашай галерэі забяспечваецца тэарэтычнай падтрымкай. Усе творы, якія адбіраюцца галерэяй, праходзяць экспертную ацэнку. Кожная работа суправаджаецца сертыфікатам праўдзівасці, засведчаным подпісам аўтара. І самае важнае — галерэя мэтанакіравана вядзе работу з кліентамі. Адно не могуць адмовіцца ад пакупкі пасля першай жа сустрэчы, а з іншымі трэба весці планамерную работу 3—5 гадоў, перш чым яны вырашаць набыць твор. Дзейнасць прафесійнага арт-дылера — гэта тонкая псіхалогія і таксама мастацтва ў пэўным сэнсе.

— Ці ёсць мастакі, скульптуры, якія цікавыя не толькі як мастацкія з'явы, але і прыцягваюць рэальных пакупнікоў?

— У Беларусі ёсць выдатныя скульптары, за творчасцю якіх я сачу ўжо шмат гадоў. Напрыклад, Андрэй Асташоў — мастак, скульптар, які стварае свае работы ў бронзе. За Андрэем я пачаў сачыць 15 гадоў назад. Уласна, тады мы ўпершыню пазнаёміліся і цяпер сябруем сем'ямі. Раней асноўнай тэматыкай Андрэя былі дзеці, якія пачынаюць сталець, змяняцца. Гэты пераход ад дзіцячай наіўнасці да досведу мы можам прасачыць у яго творах. У Асташова ёсць добрая якасць — ён заўсёды выходзіць за рамкі. Змешвае культуры розных часоў і народаў, што робіць яго работы ўнікальнымі і вядомымі. Яго творы маюць сваю пазнавальную рысу. У творчасці Асташова мы можам назіраць постаці дзяўчын, якія больш нагадваюць еўрапейскіх, а іх твары маюць азіяцкія рысы. Скульптура Андрэя зразумелая. Тут можна ўбачыць каханне, філасофію, медытацыю. За яго творчасцю вельмі цікава назіраць, таму што ён увесь час расце, ухоплівае новыя тэмы, развівае іх. Цяпер ужо ідзе пераасэнсаванне таго, што ёсць. Першапачаткова ў

І СВЕТ РАСКРЫВАЕ ЗАГАДКІ...

Вядома, не ўсім. І не адразу. Але ёсць мастакі, якія, валодаючы дарам не толькі глядзець, але і бачыць, не толькі слухаць, але і чуць, сваімі творамі дапамагаюць нам наблізіцца да разгадкі навакольнай рэальнасці. Адна з такіх мастакоў — Алеся Скарабагата, уганараваная Гранд-прэміяй і званнем лаўрэата спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, лаўрэат Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва ў 2017 годзе. За яе плячыма — больш за 40 выставак. На яе персанальную выстаўку ў Мінску стаялі чэргі. Яе творы сёлета з поспехам экспанаваліся ў Парыжы. А цяпер іх да 8 жніўня могуць убачыць у мастацкай галерэі «Каляровы шлях» жыхары і госці Оршы. На адкрыццё прыехаў і вядомы мастак Валянцін Губараў.

— Гэта прафесіянал з бездакорнай тэхнікай, з любімымі сюжэтамі, — зазначыў ён. — Алеся Скарабагата мае свайго глядача, прывучае яго да ўласнай творчасці. Спачатку я пазнаёміўся з яе творами, а ўжо потым — з ёю самою, што сёння бывае рэдка. Не люблю гламурнасці! Якраз у Алесі няма мішуры, штучнасці.

Ва ўсіх творах Алесі Скарабагатай — шчырасць і павядальнасць. Нават прадметы вядуць між сабою дыялогі, якія, калі прыслухацца, можна пачуць. Пры гэтым новыя творы, што з'яўляюцца на кожнай з выставак, прымушаюць па-новаму ўспрымаць ранейшыя, добра знаёмыя — серыю «Лес», «Востры нацюрморт», «У бабулі», «Восень», «Удалы дзень», «Зайка», «Пчаліны пацалунак» і іншыя.

«Вельмі спадзяюся, што глядачы пасля знаёмства з выстаўкай, пойдучы дамоў са станоўчымі эмоцыямі, адчуюць прыўзняты духоўны стан», — спадзяецца сама творца.

Не сакрэт, што ўнікальнасць мастацкага таленту часта найперш заўважаюць замежныя эксперты, знаўцы мастацтва. Алеся Скарабагату адкрылі якраз беларускія глядачы. Тройчы на «Восеньскіх салонах» яна атрымлівала Прыз глядацкіх сімпатый. І цяпер казачны свет Алесі Скарабагатай дзякуючы настойлівасці арганізатараў — арт-дырэктара галерэі «Каляровы шлях» Элеаноры Шалепавай і ўладальніка Мікалая Сінякова — заварожвае ўсіх, хто гэтай парою наведвае Оршу, захаца наблізіцца да таямніц навакольнага свету і гармоніі.

Галіна БАГДАНОВА

Алеся Скарабагата «Танец светлякоў»

НА СВАІХ МЕСЦАХ

Філасофія, каханне і хворыя адносіны ў спектаклі «3 вучылішча»

«Такое складана ўбачыць у рэальным жыцці» / «Гэта ж жыццё!».

З двума гэтымі супрацьлеглымі меркаваннямі давядзецца суіснаваць падчас і нават пасля прагляду новага спектакля Аляксандра Марчанкі «3 вучылішча» («Сучылішча»). З аднаго боку, гэта квінтэсэнцыя жыцця сучасных людзей (з розных сацыяльных узроўняў), з іншага — гісторыя, якая проста не можа адбыцца сапраўды па шматлікіх прычынах. У выніку — цікавы сюжэт, нетрывіяльныя героі ды шмат пасля думак.

П'еса маладога беларускага драматурга Андрэя Іванова, якая і стала базісам спектакля, у розныя часы атрымлівала розныя водгукі. У большасці — станоўчыя: трапляла ў шорт-лісты вядучых тэатральных прэміяў і фестываляў («Любімаўка», «Залатая маска») ды нават прымала персанальныя кампліменты Канстанціна Райкіна, кіраўніка тэатра «Сатырыкон». За мяжой спектаклі па п'есе Іванова паспелі ўжо не толькі сабраць гледачоў, але і намінацыі на прэміі, а ў Беларусі шлях твора да сцэны быў не такі кароткі (хоць у нас ужо ідуць спектаклі па іншых п'есах Іванова — «Гэта ўсё яна» ды «Крыжовыхаходдзяцей»).

Тым не менш «3 вучылішча» — спектакль, у якога атрымалася знайсці сваё месца ў беларускім рэпертуары, хоць і не на тэатральной сцэне, а на пляцоўцы крэатыўнай прасторы ОК16. Дарэчы, гэта той выпадак, калі лакацыя не проста не перашкаджае, а нават дапамагае адчуць сябе відавочцам ды паглыбіцца ў атмасферу твора: усё ж «3 вучылішча» — гэта гісторыя гопніцы і інтэлігентнага філосафа, і дзе яшчэ, як не ў крэатыўным хабе з крыху неахайнымі шэрымі сценамі гэтыя асобы могуць суіснаваць больш арганічна?

Але сам сюжэт спектакля арганічна назваць складана. Хутчэй, гэта ланцуг: часам цяжкі, чыгунны, які цягне герояў да дна, а часам, наадварот, лёгкі ды прыемны. Калі казаць адным словам, то справа ў каханні. Сяргей (Арцём Курэнь) выкладае філасофію ў вучылішчы, бо дзе яшчэ знайсці працу па спецыяльнасці? Ён марыць з'ехаць з Беларусі на Мальту ці хоць бы атрымаць працу ў модным крэатыўным хабе — чытаць лекцыі па філасофіі. І каб штосьці такое адбылося, напэўна, патрэбна, каб зоркі сышліся. Пакуль што Сяргею свеціць толькі адна — Танька (Ганна Семяняка), самая прыгожая дзяўчына ў вучылішчы, дзёрзкая ды хамаватая, але галоўнае слова, якое яна б сама сябе апісала, — нявінная.

Тані хочацца каханна быць шчаслівай, і абодва складнікі яна бачыць у сваім выкладчыку. Сяргей, хоць і не без пакутаў сумлення, вырашае, што гэта яго шанец калі не паехаць на Мальту, дык трапіць у той самы крэатыўны хаб, пра які ён марыў. Так завязваецца сюжэт: Сяргей (у стане алкагольнага ап'янення) дамаўляецца з сябрам Славам: калі ў выкладчыка атрымаецца

зацягнуць Таньку ў ложак, Слава (для якога такая забава — барацьба з так званым выгараннем) дапамагае яму стаць модным лектарам ды ў дадатак абядае дарагі ноўтбук.

Андрэй Іванову намаляваў у сваім творы новы, сучасны сусвет. Большасць герояў тут — метрасексуалы, якія цікавяцца крыптавалютамі ды крэатыўнымі прасторами,

камунікуюць у фэйсбуку ды інстаграме, напіваюцца дарагімі віскі да бяспамятства ў барбершопках, а пасля не разумеюць, як яны пагадзіліся на авантуры. Ва ўсім гэтым сапраўды бачыш сучаснасць, а можа, нават сябе. І герояіна Танькі для гэтага сусвету чалавек чужы, якога тут могуць разглядаць толькі ў якасці цацкі ці паддосведнага труса, якім яна ў выніку і становіцца. Але галоўная асаблівасць спектакля ў тым, што жанчына тут не будзе ахвярай.

Рэжысёр Аляксандр Марчанка не змяніў у творы Іванова амаль нічога — паставіў, як ёсць. З усімі вострымі вугламі, жартамі ды момантамі, на якія змогуць адраагаваць толькі беларусы, што, дарэчы, вельмі цікава: ці зразумелі на «Залатой масцы» думкі пра «Хутка-смачна»? Ці пазналі Аляксандра Саладуху, фатаграфія якога вісіць на сцяне Танькінай кватэры? Менавіта такія дэталі (якіх, дарэчы, у спектаклі, шмат) робяць «3 вучылішча» абсалютна беларускай гісторыяй з яе асаблівай ментальнасцю, часам незразумелымі многім паводзінамі. Тое ж самае можна сказаць пра герояў: гэта выключныя беларусы, якія трапілі кожны ў сваю пастку і прагнуць паразумення ды шчырасці.

І паразуменне тут маецца на ўвазе ў вельмі шырокім сэнсе: Таню ніхто не любіць (апрача Косціка, які сядзіць

у турме), а Сяргей падаецца ёй ідэальным мужчынам, увасабленнем жаночых мар. І, здавалася б, усё добра — яны цяпер разам, але пазл не складваецца. У тым ліку і таму, што з турмы вяртаецца Косцік, які Таньку ўзнёс у сваіх думках да велічыні грэчаскай багіні, а яе новы хлопец у яго планы не ўваходзіць. Тое, што адбываецца ў спектаклі, падобна да гіпербалізаванай меладрамы:

любоўныя трохкутнікі, розныя саслоўі, крымінальныя ды амаральныя ўчынкі герояў — у гэтым ланцугу занадта вялікая канцэнтрацыя трэшу, у які складаюцца паверыць. Але аўтар п'есы кажа, што «часам становіцца не па сабе ад думкі, што хтосьці сапраўды можа так жыць» — мабыць, ён ведае прыклады такіх гісторый.

Тым не менш верыцца ў такі сюжэт ці не, але рэальнасці тут досыць. Хоць рэжысёр і хацеў зрабіць «3 вучылішча» антычным спектаклем, з антычнага тут толькі дэкарацыі калон з цаглянымі галоўкамі філасафаў, якія пастаянна руйнуе Танька, а Сяргею толькі даводзіцца прыбіраць за ёй ды вяртаць усё на свае месцы. Ці не рэальнасць?! З рэальнага тут і тое, што Таньцы, каб забяспечваць сябе ды нямогла бацьку, даводзіцца працаваць прадавачкай рыбы, якая становіцца галоўнай метафарай спектакля. Героі, як тыя рыбы, спрабуюць выбрацца з пластыкавай пасудзіны, дзе іх трымаюць, але гэта немагчыма — таму яны бясконца змагаюцца за ўласную прастору. Вось яшчэ з рэальнасці: асабістая прастора — раскоша не для кожнага: фэйсбукі ды вэбкамеры выстаўляюць жыццё Танькі ды Сяргея напакказ, што цяпер агульначалавечая праблема. І самая галоўная з рэалій — чалавечыя адносіны. Арцём Курэнь і Ганна Семяняка сталі сям'ёй у жыцці, але іх героі на сцэне да гэтай важнай адзнакі не дайшлі. Так, Танька кахае Сяргея, здаецца, і ён — яе, але іх адносіны падобныя да стакгольмскага сіндрому больш, чым любыя прыклады гэтага сіндрому, гэта невылечна хваравітыя адносіны. Але кажуць, што тое, што не забівае нас, робіць мацнейшым.

У Аляксандра Марчанкі атрымалася паставіць спектакль адначасова і пра соцыум, і пра каханне, і пра вэрхал у галолах людзей, і пра сучасную Беларусь. Ёсць меркаванні, што акцёры падабраныя не вельмі трапна: напрыклад, Ганна Семяняка не стварае вобраз сапраўднай гопніцы, на якім будзеца пастаноўка. Магчыма, гопніца з яе не зусім атрымалася, але дзікарка — дакладна! Смелыя рэплікі, учынкі, паводзіны акцёраў на сцэне разам з неверагоднымі медыяэфектамі (частка спектакля дэманструецца на вялікім экране ў прамым эфіры) робяць «3 вучылішча» тым творам, які выклікае не толькі імгненныя пачуцці, але і глыбокія думкі. Першая з іх — якую ж трапную назву сваёй п'есе даў аўтар!

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Сусветныя пастаноўкі для беларускага гледача

Жнівень вымушае заўзятых тэатралаў займаць свой вольны час іншымі відамі мастацтва. Усе галоўныя тэатры краіны бяруць за службу адпачынку, каб з новымі сіламі вярнуцца да гледача ў наступным сезоне. Верасень будзе багаты на ўражанні: на пачатак восені, як звычайна, адкладзеныя цікавыя прэм'еры. Але сапраўдным аматарам мастацтва Мельпамены не варта апускаць рукі: у апошні месяц лета спектаклі на любы густ можна знайсці на экранах кінатэатраў.

У кінатэатрах «Цэнтральны» і «Falcon Club Буцік Кіно» беларусам пакажуць як ужо знаёмыя па мінулых паказах пастаноўкі, так і прэм'ерныя для Мінска спектаклі ад праграмы TheatreHD, дзе папулярныя брытанскія тэатры дэманструюць на экранах свой рэпертуар. Распачне жнівеньскі кінамафон спектакляў «Веер лэдзі Уіндэрмір» па матывах рамана Оскара Уайльда (у якасці рэжысёра — актрыса і драматург Кэці Бёрк). Гэта будзе не адзіная пастаноўка па творы знакамітага англійскага пісьменніка: працягам праграмы Уайльда стане «Ідэальны муж» у пастаноўцы тэатральной кампаніі *Classic Spring* на сцэне тэатра «Вадэвіль». Арганізатары звернуць увагу і на ўвасоблены на сцэне творы Уільяма Шэкспіра: на экранах з'явіцца «RSC: Рамэа і Джульета» і «Мак-

бет: Роры Кінір». Ажно два разы пакажуць пастаноўку *Sonia Friedman Productions* (сцэна тэатра «Барбікан») «Гамлет: Камбербэтч». Спалучэнне неўміручага сюжэта з якаснай пастаноўкай і адным з самых папулярных сучасных кінаакцёраў Вялікабрытаніі Бенедыктам Камбербэтчам ужо неаднойчы збірала поўныя залы як у Мінску, так і ў іншых гарадах свету.

У сярэдзіне месяца праграма папоўніцца лаўрэатам сямі прэміяў Лоўрэнса Аліўе і прэміі «Тоні» — п'есай «Загадкавае начное забойства сабакі» ад Саймана Стывенса (паводле рамана Марка Хэда-на). Для айчыннага гледача хочацца асобна адзначыць запісанага са сцэны Метраполітэн Оперы «Яўгенія Анегіна» Пятра Чайкоўскага, які пройдзе ў «Цэнтральным» напрыканцы жніўня: галоўную партыю выконвае знакаміты расійскі барытон Дзмітрый Хварастоўскі.

Дарэчы, праграма бярэ ў разлік і інтарэсы аматараў жывапісу: арганізатары TheatreHD прапаноўваюць фільм-выстаўку «Сады ў жывапісе — ад Манэ да Маціса», прысвечаную імпрэсіянісцкаму погляду на флору, і дакументальны фільм пра жыццё і творчасць знакамітага іспанскага мастака «Гоя — вобразы з плоці і крыві».

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Паэзія, тэатр, інтэрактыў

Дзіцячы спектакль паводле кнігі Веры Палазковай пакажуць у Мінску

Сёлета арт-пікнік FSP, які пройдзе 28—29 ліпеня ў парку «Dreamland», адзначае дзесяць гадоў з дня першага фестывалю. Арганізатары клапацяцца пра вольны час не толькі дарослых наведвальнікаў, але і маленькіх: шосты раз адкрываецца пляцоўка для дзяцей *Kidsters*, якую FSP робіць у партнёрстве з фестывалем *Bookids*. Гэтым разам на *Kidsters* у Мінск упершыню запрасілі Незалежную тэатральную студыю выпускнікоў праекта «*Seasons of Life*» з дзіцячым спектаклем «Адказнае дзіця» па аднайменнай кнізе паэтэсы Веры Палазковай, які паставіў рэжысёр «Тэатра.doc» і тэатра «Практыка» Віктар Алфёраў. Падчас прагляду «Адказнага дзіцяці» маленькія будуць не толькі гледачамі спектакля і слухачамі дзіцячай паэзіі, але і паўнаўдаснамі ўдзельнікамі дзеі: інтэрактыў прадугледжае пастаянную камунікацыю з акцёрамі, да таго ж падрыхтаваны сапраўдны майстар-клас на 5—7 хвілін.

Дзіцячая пляцоўка *Kidsters* на FSP прадугледжае і іншыя цікавыя мерапрыемствы: тут прапануюць танцы і майстар-класы па вырабе музычных інструментаў, маляванне на мальбертах і разнастайныя гульні для дзяцей і іх бацькоў. Сёлета тэмай *Kidsters* стала Афрыка, таму на тэрыторыі парка «*Dreamland*» малыя змогуць пераўвасобіцца ў дзікуноў з афрыканскіх плямёнаў, наведваць сафарты і пагуляць у адмысловых джунглях.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

КіноАскап

АРХІТЭКТАР ДУШЫ

Рэжысёр Эмір Кустурыца распавёў пра асаблівасці ўласнай творчасці і падзяліўся думкамі пра Беларусь

Кінастудыі «Беларусьфільм» і «Казахфільм» падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве: кіраўніцтва кінастудый адзначае, што мемарандум накіраваны на прапрацоўку пытанняў сумеснай кінавытворчасці, на якую «Беларусьфільм», як было заяўлена раней, збіраецца зрабіць стаўку. Таксама ў пагадненні закранулі пытанні тэхналагічных аспектаў кінавытворчасці, прасоўвання ды дыстрыбуцыі фільма. Яшчэ адзін цікавы момант — цяпер беларускія і казахстанскія кінематографісты змогуць дзяліцца досведам адзін з адным: мемарандум прапануе супрацоўнікам кінаіндустрыі замежныя стажыроўкі.

У сетцы з'явіўся трылер новага беларускага трылера «Унутры сябе» Сяргея Талыбава. Рэжысёр вядомы серыялам «Дзяржаўная мяжа» ды стужкай «Сляды апосталаў», а новая карціна кінематографіста стане «першым беларускім псіхалагічным трылерам» і з'явіцца ў кінатэатрах увосень. Па сюжэце вакол галоўнага героя — вядомага мінскага фатографа — будуць разгортвацца незвычайныя падзеі, забойствы ды містыка — словам, класічны трылер. Рэжысёр адзначае, што яго кіно — сур'эзнае даследаванне псіхалогіі чалавека, інтэлектуальная гульня, у якой давадзецца паўдзельнічаць глядачам.

На пачатку жніўня можна наталіцца якасным кіно: у ноч з 4 на 5 жніўня праект WATCH DOCS правядзе паказ стужак. У праграме — эксперыментальная карціна Джыма Фіна «Інтаркосмас» у жанры ма'юментары: падзеі «вяртаюць» у 1970-я, калі ўсходнія немцы вырасцілі стварыць камуністычныя калоніі на спадарожніках Сатурна ды Юпітэра. Другая стужка — «Як змяніць свет». Гледачы даведаюцца, хто стварыў Greenpeace, як з'явіўся знакаміты «рух зялёных» і чаму гэтая гісторыя змяніла (і працягвае змяняць) свет. Заключным фільмам стане кіно з мінулага года праграмы WATCH DOCS — «Спытай Сексперта» пра 92-гадовага індыйскага кансультанта па інтымных пытаннях і яго суразмоўцаў.

Кінастудыя «Беларусьфільм» сумесна з кітайскай студыяй CFG здымуць фільм. Такое пагадненне — першы досвед Беларусі і Кітая ў сферы кінематографа, і, па словах дырэктара «Беларусьфільма» Уладзіміра Карачэўскага, краіны ўжо разгледзелі некалькі ідэй будучай стужкі. Цяпер вядзецца работа па стварэнні міжнароднай творчай групы. Дарэчы, такое супрацоўніцтва дапаможа і ў адукацыі кінакадраў, і ў прадстаўленні беларускіх карцін у Кітаі (адзін з такіх паказаў чакаецца ў лістападзе). Сумеснае кіно будзе прасоўвацца ў краінах Паўднёва-Усходняй Азіі і СНД.

Сталі вядомыя намінацыі на сталеўную тэлевізійную ўзнагароду — прэмію «Эмі». Як заўсёды, прэтэндуюць лепшыя серыялы года. На першым месцы па колькасці намінацый знаходзіцца «Гульня тронаў» (у серыяла 22 намінацыі), следам за ёй ідзе гучная прэмія мінулага года — «Свет дзікага Захаду». На ўзнагароды прэтэндуюць таксама антыўтопія «Аповед служанкі», гістарычны серыял «Карона», стужка пра айцішнікаў «Крэмнёвая даліна» ды іншыя. Акрамя таго, вылучаць і лепшых актэраў першага і другога планаў. Юбілейная цырымонія ўзнагароджвання пройдзе 70-ы раз у верасні ў Лос-Анджэлесе.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Сцэна з фільма «Па млечным шляху».

Асоба Кустурыцы, безумоўна, знакавая для прыхільнікаў кінематографа ўсяго свету. Яго называюць чалавекам-лендай альбо «балканскім Феліні». На кінапрэм'еры рэжысёра збіраюцца поўныя залы, а знакамітыя артысты часта прызнаюцца, што марца здымацца ў яго філасофска-эксперыментальных кінапастаноўках. Сёлета ў Віцебску адбылося сапраўднае свята: у межах XXVII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар» таленавіты рэжысёр прыехаў у Беларусь, каб прэзентаваць у горадзе над Дзвіной мастацкі фільм «Па млечным шляху» і парадаваць гасцей фестывалю сумесным канцэртам з Горанам Брэгавічам — сваім былым папелчнікам, а цяпер сапернікам. Дарэчы, па выніках фестывалю канцэрт Брэгавіча і Кустурыцы быў прызнаны самым аншлагавым і танцавальным.

А вось драма «Па млечным шляху» ўразіла не ўсіх глядачоў. Напэўна, віцебскі асяродак яшчэ не зусім падрыхтаваны да настолькі сур'эзнага кіно. Пакуль грамадства ўсё больш выбірае забаўляльны вектар кінематографа. Аднак рэжысёра гэта не зазмуціла. Для яго аўтарскае кіно, як ён выказаўся на сустрэчы з глядачамі, унікальны «залаты ключык» да пастаннай творчай самарэалізацыі. Таму, не сумняваецца рэжысёр, яно будзе заўсёды запатрабавана аўдыторыяй, можа, не такой вялікай, як хацелася б, але яна будзе разумець, што кіно — не проста кадры на экране, а глыбокая эмацыянальная стужка, праз якую раскрываюцца найважнейшыя тэмы існавання чалавека і свету ў цэлым.

— У кінематографіцы цяпер адзначаецца моцны ўплыў Галівуду, — з адценнем горычы прызнаўся Эмір Кустурыца. — Не ведаю, што будзе праз дзесяць гадоў, але перакананы, што менавіта аўтарскае кіно застаецца назаўсёды, бо яго мэта — закрануць глы-

бінныя струны душы, выклікаць моцныя эмоцыі і перажыванні, прымусяць думаць.

Кінастужка «Па млечным шляху» раскрывае гісторыю кахання салдата, які вярнуўся з вайны, і дзяўчыны, якая яго дачакалася. Эмір Кустурыца — рэжысёр і аўтар сцэнарыя стужкі — сыграў і галоўнага героя. А галоўную жаночую ролю выканала італьянская кіназорка Моніка Белучы. Здавалася б, такая розныя актэры складана ўпісваюцца ў адным сюжэце. Але ж Эмір Кустурыца якраз і славіцца ўменнем спалучаць неспалучальнае.

На сустрэчы рэжысёр заўважыў, што гэты фільм быў для яго вельмі цяжкім і доўгім. Падзяліўся, што нават Моніка Белучы, досвед якой у актэрскай прафесіі ўражае, цяжка перажывала сваю ролю і ў канцы здымак сказала, што складаней працы, чым з Кустурыцай, у яе яшчэ не было. Сам жа творца параўноўвае сваю рэжысуру з архітэктурным працэсам:

— Фільм — гэта канструкцыя, якую людзі адчуваюць душой. А рэжысёр — архітэктар душы. І каб фільм атрымаўся выразны, рэжысёр як архітэктар душы павінен тонка выбудоўваць кожную мізансцэну, умець аналізаваць, праводзіць паралелі і ўвасабляць іх у вобразах і дэталі. Мне не разумела, калі з'яўляюцца новыя кінастужкі і іх кожны кадр відэавочны. Такі падыход, на мой погляд, робіць кінамастацтва штучным і легкадумным.

Паказаць фільм у Віцебску — ідэя невыпадковая. Рэжысёру вельмі падабаюцца славянскія краіны. Ён многа разоў бываў у Расіі, аднойчы прыязджаў на кінафестываль «Лістапад» у Мінск. Віцебск жа яго прываблівае як горад, дзе жыў і працаваў Марк Шагал. Рэжысёр адзначаў, што, толькі наведваўшы горад над Дзвіной, яму стала зразумела, адкуль у творах Шагала столькі рамантызму і лёгкасці.

— Мне падабаецца падарожнічаць і даведвацца асаблівыя дэталі пра культуру розных краін. Калі бываю ў славянскіх дзяржавах, заўсёды ёсць адчуванне, што прыехаў дамоў. Еду ў метро, гляджу ў твары людзей і разумею, што гэта ўсе блізкія мне людзі. Беларусь жа, акрамя таго, што блізкая мне па духу, вельмі прыгожая. Нідзе не бачыў такой чысціні, не адчуваў такога паветра! Вашаму народу ёсць чым ганарыцца і што берагчы. Я з задавальненнем прагуляўся па ваколіцах Віцебска і быў уражаны, як павольна гуляе народ, як ніхто нікуды не спяшаецца. І гэта прыцягвае. З вялікай радасцю яшчэ вярнуўся ў Беларусь і, магчыма, наведу іншыя гарады.

Пасля размовы з рэжысёрам ёсць адчуванне, што балканскі рэжысёр пакарыў беларускае грамадства не толькі прэзентацыяй кінафільма і музычным канцэртам, а харызмай і шчырасцю ў адносінах да ўсяго, што ён робіць. Бо самае галоўнае — не ўбачыць у вачах чалавека абьякавасць. Кустурыца ж зачэпіў за жывое, сваімі пазітыўнымі эмоцыямі ён аддзякаваў Віцебску за цёплы прыём.

Вікторыя АСКЕРА

Цікавасць да славянства

Наталля Арэйра прывезла ў Віцебск драматычны фільм, у якім выконвае галоўную ролю

Уругвайская зорка таксама стала адным з хэдайнараў «Славянскага базару ў Віцебску» сёлета. Актрыса і спявачка прадэманстравала не толькі вакальныя здольнасці, але і прэзентавала мастацкі фільм «Джыльда», які выйшаў на экраны яшчэ ў 2016 годзе. Зорка падкрэсліла, што фільм вядомы толькі лацінаамерыканскай публіцы, а ёй вельмі цікава атрымаць водгукі ад славянскай супольнасці.

Рэжысёр карціны Ларэна Муньёс прысвяціла кінастужку вядомай аргенцінскай спявачцы 1990-х гадоў Джыльдэ, якая трагічна загінула на ўзлёце кар'еры ў 36 гадоў. У фільме пра цяжкую барацьбу жанчыны за ажыццяўленне мары галоўную ролю выконвае Наталля Арэйра, якая падчас працы выпусціла дыск «Джыльда». Я не шкадую пра гэтую любоў». Ён стаў саўндтрэкам да аднайменнага мастацкага фільма.

— Спадзяюся, што глядачы зразумеюць, што хацела сказаць рэжысёр і ўся наша актэрская група, — падкрэсліла на прэзентацыі Наталля Арэйра. — Тэма складаная і, напэўна, будзе асабліва цікавая жанчынам, якія ў чымсьці сумняваюцца альбо баяцца чагосьці. Сцэнарый сапраўды моцны. Калі згадзлася на здымкі, сумнявалася, што змагу выцягнуць энергетычна пасыл, закладзены Ларэнай Муньёс, але пасля нібы сама стала Джыльдай.

Фільм сапраўды захапляе. Глыбокая ідэя, аналітыка, добрая ігра актэраў... Вобраз Наталлі Арэйра ўвогуле ўражае.

Паколькі зорка вядомая нашаму глядачу па лірычных лацінаамерыканскіх серыялах, загадзя было складана ўявіць, што актрыса зможа ўжыцца ў такую сур'эзную ролю.

— У вашай краіне я больш вядомая па серыяле «Дзікі анёл», — прызналася Наталля і тут жа выказала сваё стаўленне да сучасных серыялаў. — У 1990-я гады серыялы, на мой погляд, былі больш летуценнымі казкамі пра папялушак, калі бедная дзяўчына сустракала свайго прынца. Цяпер яны больш рэалістычныя, падобныя на праўду. У іх часцей можна сустрэць аповед пра незалежныя жанчыны, якія адстойваюць свае правы. Цяпер усё некалькі практычнай стала. Я не супраць летуценных сюжэтаў, таму што і такія патрэбныя, але ж сама згаджаюся цяпер больш на сур'эзныя ролі.

Наталля Арэйра натхняе многіх жанчын прыгажосцю і талентам. Але ж сама ўпэўнена, што прыгажосць — гэта далёка не ўсё, чым можа ганарыцца. На прэсканферэнцыі перад прэзентацыяй фільма

яна падкрэсліла, што яе захапляюць маці-адзіночкі, якія адстойваюць сваю незалежнасць, абараняюць правы, могуць самастойна спраўляцца з праблемамі.

У Віцебску зорка практычна не мела свабоднага часу, але ўсё ж такі змагла некалькі гадоў прывесці прагляд горада, які пакінуў у яе душы незабыўныя ўспаміны.

— Беларусь — гэта любоў назаўсёды. І справа, напэўна, не толькі ў тэрытарыяльным складніку, а ў людзях з чыстай душой. Дзякуй вам за магчымыя адчуванні ваша цяпло, — такімі словамі Наталля Арэйра падвяла вынікі свайго знаходжання ў нашай краіне.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтар

НА ДНЕ ФІЛІЖАНКІ

Дырыжору Івану Касцяхіну

Ларыса СІМАКОВІЧ,
кампазітар

Паеду ў Веймар. Ціхі горад, не дужа спешчаны цывілізацыяй. Цішыня і ўскраіна там пачынаюцца пасля другой вуліцы ад цэнтра. Як у Баранавічах: за старым паркам цэнтр знікае. Час і прастора спыняюцца, мякка зашрубаваныя агульным няспешным танцам. Рой «чалавечай множнасці» — здабытак правінцыяльных сталіц. «Зачараванне натоўпам як вялікім мастацтвам» спазнаў хіба што Бадлер, здольны захмялець ад вулічных маскарадаў і вандровак. Паеду. Глытну інакшага паветра. Пасяджу ў кавярнях, пагляджу на разняволеных людзей, паслухаю музыку нявывучанай мовы. Чужая мова — музыка, якую слухаюць у адзіноце. Скажаў нехта. Паеду. Там агучаны дзівосны Генрых Шуц, ім захапляўся Бах. Марцін Лютэр не хадзіў — лётаў па вузкіх вуліцах, абдзіраючы краі шэрага адзення аб гатычныя сцены. Знання беларус і немец стваралі тут лібрэта. Ахвотным напісаць оперу на сюжэт «Фаўста» Гётэ звычайна адмаўляў. Выключэннямі сталі Моцарт і Антоні Генрык Радзівіл. Моцарт не дажыў. Радзівіл «укленчыў» моцартаўскімі цытатамі, а Гётэ для оперы князя дапісваў сцэны, дуэты, трыя, квартэты... Паеду.

Нейкія танальныя элементы затанцавалі справа, злева, зноў справа... Некаторыя сплылі зверху. Не мой кантэкст. Ці гэта нешта зараджаецца новае ўва мне, а я не ведаю?

Ніколі не ўгадаеш, што стане дамінантным. Робіш ты, а акцэнт расстаўляе час. Ці можна было ведаць, што з гарахага пратэсту беларускай савецкай моладзі, з жадання спяваць роднае і размаўляць на роднай мове разгорнецца нечуваны рух, уздым духу. Пазней назавецца беларускім Адраджэннем. Хто б мог падумаць, што разнамасная Майстроўня XX стагоддзя і спадарожніцавыя «талакоўцы» і «тутэйшыя» ўтрымлівалі ў сабе патэнцыял з'яўлення народнага руху. Тое не магло прыйсці і ў галаву міліцыянтам, што разганялі першае майстроўскае Купалле.

Ці можна было прадугледзець, што з тайнага віленскага таварыства 1817 года ўзнікне буйны асветніцкі рух са шматлікімі філіяламі ў розных раёнах тамтэйшай краіны. Ідзі волі і барацьбы зробіць філарэтаў неўміручымі для чалавецтва. Асяроддзе вымкне Адама Міцкевіча... Паэт прыедзе ў Веймар...

Прывабная сумесь: раница, вецер, рэшткі начной навалніцы, незнаёмая мова, неапазнаны гул... Ужыўленне жмені гукавой матэрыі. Чыстая структурнасць. Знаёмая самаадсутнасць. ...саната, якую ён зараз выконвае, знаходзіцца недзе пасярэдзіне паміж двума вымярэннямі... лёгкасць, бязважкасць, чысціна назірання і аналітычная дакладнасць... Опера? Гэта што — зараджэнне оперы? ...у мяне на сталае валеяцца адна рэч: пачыналася яна як Квінтэт для духавых, пасля самохаць ператварылася ў Санату для кларнета, а за апошнія чатыры гады яшчэ тройчы памяняла форму... шэпт Глена Гульда?

...Найбольшы плён прыняе ранішняя кава на яшчэ вільготным паветры. Маленькія лужычкі рытмічнымі зморшчынкамі будуць усміхацца аблокам. У сінім вільготным бруку спяшаюцца адбіцца запозненыя начныя хмаркі. На халодных паверхні мініяцюрных столікаў з найбліжэйшага дрэва асыпаюцца кроплі начнага дажджу.

Першая згатаваная кава першаму наведвальніку. Я ведаю: выглядаю вартаўніком бяссоннай ночы. Худы, нервовы з аб'ёмнай партытурай пад пахай. Назву на партытуры не працятаеш — яе няма. Яе трэба прыдумаць. Гаспадар кавярня выйдзе насустрач і вачыма дашле аднекуль злоўленае: «Глен Гульд браў творчую змогу ў адзіноце. Размяркоўваў яе між любімым фартэпіяна, магнетычнай кампазіцыяй і несканчонай прагай літаратурнага самавыяўлення...»

Гаспадар усміхнецца і пакладзе на сподак незамоўлены круасан з вішнёвым джэмам. І я, і ён ведаем: і круасан, і кава — не апошнія. Эх... «стасункі Варбурга з радзімай — прыцяжэнне і непрымання...» ...ведаем, што смяротныя, і адначасова верым у бессмяротнасць... *Engram* — адбітак. Яго пакідае кожная з'ява. І мы спадзіёмся на памяць.

Прыселі двое. Запстрыкалі пальцамі па кроплях на сталае, шпурляючыся пырскамі адзін у аднаго. Ночы не хапіла нацалавацца... вы паводзіце сябе так, нібыта гэта вы вынайшлі шлюбу! Хм... сцішыліся. Пачулі.

Мая кава на дне філіжанкі. Кожнае дзеянне творцы — асэнсаваная стратэгія. Не схавацца: альбо здабытак, альбо ганьба. Моц, большая за нас саміх, — у вялікіх справах. А вось і «выціральшчыца». Не дасць дробкам разляцца па бруку. Чысціна над усім. Галубам — не месца! ...На замоўленых творах адбіваюцца рысы замаўляльніка, услед за адбітымі рысамі мастака і эпохі.

А эпоха змяшчае і чысціню, і галубоў, і непрыбраныя крошкі, неадумныя пацалункі, і ветрык, які з кожнай хвілінай робіцца цяплейшым і лагоднейшым, і веймарская кава, дробнамеленая, з нотаі-кіслінкамі, якія ператвараюць раницу ў пяшчотную прыгажосць... ён з'ехаў у Англію, каб навучыцца пісаць па-нямецку... Ліхтэнберг, як я цябе разумею!

Другая замоўленая філіжанка кавы. ...беларускае культурнае поле сучаснасці яшчэ не ўзарана. Самая лепшая з магчымых — пазіцыя развіцця і дынамікі. Горкі, гарачы глыток. Мы творым сучаснасць. Ад нас шмат

што залежыць. Акварэльныя, рудыя бакі белай паверхні парцэляны. Мы пішам гісторыю, хоць і спазняецца яна са сваім «асэнсаваннем». Гарачыня гаркаты дасягнула цэла, улагодзіла нервы і паскорыла пльнь быцця.

Ускальхнула суседняе дрэва. Тугое вецце захістала, зайшлося вялікімі рукамі Рахманінава... Дзяўчына з неабазнанага стагоддзя выбегла на брук, перабіраючы на далоні дробныя грошы. Вецер не прамінуў яе белае лёгкае адзенне. Гэткую імкліваць можна параўнаць хіба што... з дзяўчынай-прыслужніцай на фрэсцы Гірландаё, якая залятае ў пакой, прытрымліваючы рукой паднос з садавінай. Белая хустка ветразем трапечацца за спінай. Уварванне ў пакой як уварванне ў будучыню. Яна была закаханая? Таемнае сябе выдала: бездакорнае памкненне, памножанае на дакладна накіраванае жаданне. У такіх імгненні не любіць людзей немагчыма...

Гэта маленькая плошча з кавярняй і чатырма порцыямі духмянай кавы вывучаная за дзве гадзіны як дырыжорская дыпломная — Сёмая Шастаковіча. На памяць. Можна станавіцца за пульт. Пачаць галоўнае. Мадэль выявіцца гукавой рэальнасцю. Ты пішаш, мадэль пазіруе. Лібрэта пульсуе інтрыгай. Музыка абурецца заставацца цестам. Жывая матэрыя прагне формы. Капрызлівая, з норавам каханкі: «Быць залітай у формы хачу. Нябесным эталонам у зямным абліччы».

Апошняя ранішняя філіжанка — найлепшы суразмоўца! Не спяшаецца быць праглынутай. Прымусяць творцу запісаць творы — узнагародзіць зямной нястачай. Вышыня неба, парыванні ветру ў нахіленай на бок філіжанцы.

А там хто? Знаёмая постаць лёгка ўпісалася ў веймарскі пейзаж. Яно і відаць: не першы раз. Маленькая плошча з вулічнай летняй кавярняй празрыстым контурам супала з графікай Веймарскага герцагства і ўсмактала ў сябе абрысы маладога Адама Міцкевіча. Прычына — вылеплены Давідам д'Анжэ медальён. Пальцы Марыі Шыmanoўскай («*fur die beiden Polen*») прабеглі па клавішах і застылі на апошнім акордзе: партал адкрыўся. Калі Шуберт, перамагаючы прыродную сціпласць, даслаў Гётэ свае песні «Лясны цар» і «Грэтхэн за калаўротам» (пазначаныя чалавецтвам як геніяльныя), той не абзначыўся зацікаўленасцю і не адказаў на шубертаўскі ліст. Гарката расчараванна не распадаецца. Сустрэча сябе не апраўдала. Незнаёмае імя паэта Адама Міцкевіча прызнавана пры жыцці паэту Гётэ — шчыры, але наіўны падарунак з правінцыі.

Тую сустрэчу з Гётэ веймарскі вецер дасюль падкідае пустым, скручаным з сухога вецця, шарам: ад сцяны да сцяны, зноў ад сцяны да сцяны... Бессэнсоўнае перакотванне па брукаванай вуліцы праз гарадскую браму да таполяў, так падобных да туганавіцкіх. Туганавічы! Туга мая... перанясі душу маю адсюль, з чужыны... да ўзгоркаў тых лясных, да тых лугоў зялёных... над сінім Нёманам раскінутых, прыгмлёных, да тых палёў, размяляваных пад блакітам пшаніцай залатой ды серабрыстым жытам, тых, дзе свірэпка, як бурштын, у грэчыцы белай, дзе рдзее дзятлавінка дзеўчынкай нясмелай, а ўсё

абведзена, бы стужкаю, мяжою з ігрушай-дзічкай, што стаіць там сіратаю...

Вочы гаспадара кавярні зноў сустрэліся са мной: «Гульд адмаўляўся разумець рэальнасць. Ён адпрэчваў яе з пазіцыі маралі. Публіка пазбаўлена здольнасці замаўляць высокае мастацтва. Для таго, каб нешта замоўціць, трэба адпавядаць свайму паграбаванню. Той, хто замаўляе, нясе рысы эпохі гэтага жа адказна, як і мастак-майстар, які замову выконвае. Што з нашых далоняў выпадзе, тое ажыве ў рэальнасці...»

«Што не зразумее гэта стагоддзе, зразумее наступнае», — шапнуў Ліхтэнберг. Было сумна і светла. Светлы сум падтрымліваў залежнасць: залежнасць ад сябе — найбольшая залежнасць. Нішто не замінае зрабіць, што мусіш. Зрабіць альбо не зрабіць — толькі тваё рашэнне. Усё астатняе — апраўданне сваёй нядэшласці. Зірні, Вацлаў з Шамотул за апошнім столікам кавярні. Непрыкметна з'явіўся і ціха прысеў пасярэдзіне... XVI стагоддзя. Праезджаў міма. Павярнуў на незнаёмы водар кавы... Геаграфічна паўтарыў Скарыну: Кракаў, Познань, Каралевец ... і надрукавацца паспеў пры жыцці. Пры кароткім жыцці — у 35 гадоў. Любіў нечаканасці: пакаштаваць-паспрабаваць, пасмакаваць, памеркаваць. Пісаць матэты на лацінскія тэксты іншых паэтаў надакучыла. Пачаў пісаць вершы сам. Узбагаціў чалавецтва. Чалавецтва здолела захаваць толькі тры. Недзе ў сховах сусвету гучаць яны і сёння, з рэдкай для тых часоў эмацыянальнай экзальтацыяй. Месы і матэты Вацлава з Шамотул не даюць заснуць палацам Вялікага Княства Літоўскага.

Вечарам сяджу на «Фаўста». Упэўнены, Гётэ і цяпер не прапуская ні адзін паказ. Сядзе з каменным тварам і ўважліва сочыць за публікай, за ўражаннем, якое выклікае яго трагедыя. Стары дзівак! Пісаў свайго «Фаўста» 60 гадоў. Наш Сёмуха перакладаў 15. (Колькі гадоў перакладаў Ян Райнік? Яго пераклад стаў асновай латышскай літаратурнай...) Чатыры выданні «Фаўста», і кожнае наступнае Васіль Смухаправіў. Як Шастаковіч — свае сімфоніі. Для Васіля Сёмухі «Фаўст» — вечны твор. Цяпер яму за семдзесят, пазнаёміўся з «Фаўстам», калі было 23 гады. Каханне без расстання...

Князь Антоні Радзівіл таксама пісаў доўга. Пачаў у 1708 годзе, паказаў Гётэ толькі ў 1814-м. Наведаў Веймар. Веймар пазнаёміўся з князем Радзівілам, князь — з паэтам. Опера атрымалася даўжэзная. Спяваць амаль немагчыма. Ставіць неверагодна цяжка. Працягласцю ў дванаццаць гадзін! Але ж людзі ідуць, слухаюць...

Кава выканала пастаўленую задачу... і цэлы дзень ён быў вясель, як бы яго няслі Анёлы... Пустая філіжанка нагадвала сцэну амфітэатра зверху. Парцэляныя бакавіны струменіліся размытай графікай — бяспрэчная пастановачная ўдача. Наваколле гучала. Што здзіўляцца за XV стагоддзя веймарскага прастора насычаная гукамі трох капэлаў: інструментальнай, вакальнай, гукавой. На маленькі горад столькі музыкі. Прыцяжэнне сюды Баха таксама невыпадковае. Сіндром ненапісанай веймарскай оперы вісіць над горадам. Несустрэча кампенсавалася ў наступным стагоддзі адзінаццацігадовым кіраваннем веймарскім оперным тэатрам Ф. Ліста: «не оперны» Феранц Ліст паставіў сорак тры оперы. Прэм'ернае выкананне «Лаэнгрына» Р. Вагнера належыць веймарскаму опернаму.

Выпала супадзенне. Бах першы раз у Веймар прыехаў у 1708 годзе. Гэта значыць, роўна 320 гадоў таму. Сінхранізацыя запальвае агні. Прыемная, даступная гульня. Гэта табе не станавава цяга са штангай у трэнажорнай зале. Гэта табе Анёлы карагодзяць маімі намерамі. 10 гадоў у Веймары. Біёграфы Баха пішуць «знаходжанне зацягнулася». Зацягнуцца можа паўза паміж часткамі сімфоніі, калі ты раптам траціш зрок і не бачыш старонкі нотнай партытуры наступнай часткі, а смычкі музыкантаў — на струне. Дырыжыруеш па памяці і неак даводзіш Адама да канца. Пазней высвятляецца, што трэцяя частка проста не было на пюпітры і твая ўдзячная памяць цябе не падвяла.

Веймар! Люблю тваё прыцягненне. Яно агаляе маю прывязанасць і прыналежнасць... інакшым тварам глянула зямля... Прыцягненне лёгка выносіць за межы абжытага. Прыязанасць спутвае тугою і палюхае стратай. Вяртанне дадому паскарае пульс.

Маральны імператывы і здаровае фізічнае цэла, адмысловае адчуванне сваёй магутнасці, жыццёвай здольнасці, намераў, жаданняў і нейкага нябачнага, але дзівосна-адчувальнага святла над сабой. І сцежкі — зусім не «цёмныя алеі»...

АЛЕ Ж УСЁ РОЎНА ЯК БЫ НЕХТА СВЕЦІЦЬ, СВЕЦІЦЬ, СВЕЦІЦЬ...

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвіркі

ГЕРАНЕНЫ

Касцёл у Геранёнах.

Гродзеншчына неверагодна багатая на архітэктурныя помнікі. Але перш за ўсё спяшаюся ў былое мястэчка Геранёны, што ў Іўеўскім раёне. І адразу — да самай старажытнай пабудовы на ўскрайку гэтай вёскі. Прыблізна ў канцы XV стагоддзя тут правялі грандыёзныя земляныя работы па ўзвядзенні высокіх абарончых валоў ды выкапалі глыбокія рвы. Пад іх надзейнай аховай узняўся мураваны замак.

У 1433 годзе вялікі князь літоўскі Жыгімонт Кейстутавіч падарыў Геранёны Яну Гаштольдзу. Праз шэсцьдзесят гадоў у каштоўных паперах было пацверджана валоданне паселішчам з усёй яго маёмасцю канцлерам Вялікага Княства Літоўскага Войцехам Гаштольдам.

Трохі больш за стагоддзе гэты магнацкі род валодаў і каменным замкам, і былым мястэчкам з ваколіцамі. З 1542 года гэта ўжо маёмасць караля Жыгімонта I, а з пачатку XVII стагоддзя тут гаспадарыў шляхецкі род Пацаў. Вядомы сумныя старонкі з жыцця гэтых мясцін. Так, у сярэдзіне таго ж стагоддзя, падчас спусташальнай вайны з Масковіяй, і само паселішча, і замак былі разбураныя і разрабаваныя. Толькі праз нейкі час каменныя сцены аднавілі. З сярэдзіны XIX стагоддзя пачынаецца заняпад замка, што прывяло да яго канчатковага разбурэння. На акварэльных малюнках Напалеона Орды яшчэ відаць рэшткі палаца. Сёння толькі невялікая частка адной з абарончых вежаў узвышаецца над зямлёй на старажытным замчышчы.

Нават у такім стане руіны замка, земляныя равы і валы ўражваюць. На штучнай выспе, якая паднялася ў самым цэнтры замчышча за кошт выкапанай з равоў зямлі, можна ўбачыць тое, што засталася ад некалі магутнага каменнага волата. У абрамленні высокіх валоў, якія ўздымаюцца на вышыню да 10—15 метраў, на кутах сцен панавалі каменныя вежы, абліцаваныя звонку гартаванай цэглай.

Калі б нават трохі прывесці ў парадак равы і валы замчышча, тую тэрыторыю, дзе захаваліся руіны вежаў, адкрыць падвальныя памяшканні, якія, можа, яшчэ захаваліся, ці астаткі велічных падмуркаў, было б яшчэ больш таго, што можна паказаць і сваім, і замежным турыстам. Абсталяваць сюды сцежку, можа, зрабіць відавую пляцоўку.

Пакуль жа гэтае старажытнае збудаванне цягне сваё існаванне ў зарасніках хмызняку пад вершалінамі стагадовых дрэў. І вандроўнік толькі выпадкова, аглядаючы мясцовы касцёл, прыкмячае вузкую сцежку, якая вядзе праз земляны вал у мінулае, да Гаштольдава замка.

Неўзабаве я ўжо каля сцен другой архітэктурнай каштоўнасці Геранён — Мікалаеўскага касцёла, таксама немальнага ўзросту, бо яго будоўля распачалася тут, зусім побач з валамі старадаўняга замка, у 1529 годзе. Першапачаткова гэта быў не касцёл, а невялікая каталіцкая каплічка. Вось у гэтым і ёсць, на мой погляд, адметная і вельмі цікавая рыса святыні.

Але ўсё па парадку. Выгляд, які мае касцёл сёння, фарміраваўся на працягу амаль чатырох стагоддзяў. Спачатку пабудавалі капліцу на сродкі тагачаснага віленскага ваяводы Альбрэхта Гаштольда. Падчас страшэннага пажару 1779 года, які ахапіў і капліцу, у ёй нанова ўзвялі дах, столь і вокны. Амаль праз сто гадоў да галоўнага памяшкання капліцы дабудавалі сакрысцію і алтарную частку. Трохі пазней, у 1883 годзе, да фасада святыні далучыўся прытвор. У пачатку 30-х гадоў XX стагоддзя, пасля маштабнай рэстаўрацыі, касцёл набыў тыя рысы архітэктуры позняга барока з элементамі рэнесансу і готыкі, якія мы бачым сёння.

Значныя змяненні ў агульным выглядзе храма, праца майстроў розных пакаленняў, нават матэрыялы, якія выкарыстоўваліся, — усё гэта толькі палепшыла, узбагаціла і ўпрыгожыла святыню. Вялікая адказнасць і прафесійны ўзровень будаўнікоў, іх сумленнае стаўленне да працы — і вось вынік ва ўсёй велічы. Так бы і сучасным будаўнікам ды рэстаўратарам аднаўляць архітэктурныя помнікі! Каб не было сорамна перад будучымі пакаленнямі.

Акрамя касцёла і руін замка ў Геранёнах захаваліся рэшткі сядзібы Корвін-Мілеўскіх: фрагменты ўязной брамы, будынкі малочнай і лядоўні. Добра захавалася пабудова адной з афіцын, якая доўгі час выкарыстоўвалася як свіран. Па адной з версій, афіцына задумвалася як карцінная галерэя, стаць якой ёй так і не давалося. Яшчэ няблага глядзіцца сядзібны пейзажны парк, у якім ёсць двухсотгадовыя ліпы, перад якімі пракацілася столькі цікавых падзей з жыцця былога мястэчка!..

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Таяцяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
26.07.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1303

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 2587
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацый.